

VIACJAZYČNÝ PIESŇOVÝ REPERTOÁR V HUDOBNEJ ZBIERKE JÁNA MIČÁTKA Z VOJVODINY

KRISTINA LOMEN

Mgr. art. Kristina Lomen, PhD.; Ústav hudobnej vedy SAV, v. v. i., Dúbravská cesta 9, 841 04, Bratislava 4; e-mail: kristina.lomen@savba.sk

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2166-6875>

Abstract

This study describes one of the few surviving historical sources of the traditional songs of the Slovak ethnic community in Vojvodina. The music collection of the teacher, poet, and national revivalist Ján Branislav Mičátek (1837–1905) dates from the 1860s to the 1880s and originated within a Slovak enclave in Vojvodina. The collection includes a multilingual repertoire containing songs in Slovak, Serbian/Croatian, Hungarian, German, Czech, Russian, and Rusyn. This study presents a concise biography of Mičátek and describes the collection with particular emphasis on its most extensive song material – Slovak folk songs and songs in the Serbian language. These are subsequently compared with contemporary song collections from the territories of Slovakia and Serbia to identify the songs and place them within a historical context.

Keywords: ethnic enclave, music collection, song repertoire, multilingualism, Slovak and Serbian/Croatian songs

Historické pramene tradičného spevu Slovákov vo Vojvodine v súčasnosti možno zaradiť k málo prebádaným oblastiam etnomuzikologického výskumu v strednej Európe a na Balkáne. Doposiaľ sa im nevenovala náležitá pozornosť, v dôsledku čoho v súčasnosti chýba ich základná evidencia, komplexná charakteristika aj začlenenie do širšieho hudobno-historického a kultúrneho kontextu. Existenciu niektorých prameňov dokladajú viaceré zdroje, ako napríklad odborná literatúra,¹ publikované dobové pies-

¹ Napr. ČÁNIOVÁ, Kvetoslava: *Ludové piesne Slovákov vo Vojvodine*. [Diplomová práca.] Bratislava : Vysoká škola múzických umení, 1975, s. 18-38. MIŠKOVIC, Juraj: K zbierke Slovenské

ňové edície,² ale aj odpisy viacerých piesňových zbierok, ktoré sú v súčasnosti uložené v Ústave hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied ako súčasť interných zbierkových fondov Oddelenia etnomuzikológie.³ Avšak naďalej chýba systematický výskum, ktorý by priniesol súhrnný prehľad historických prameňov a zároveň aj nové a detailnejšie poznatky k danej problematike. Na základe nich by bolo možné získať nové údaje k dejinám dokumentácie slovenských ľudových piesní vo Vojvodine, ktoré sú v súčasnosti neúplné. Táto skutočnosť bola jedným z hlavných podnetov k nášmu výskumu historických prameňov tradičného spevu slovenského etnika vo Vojvodine v poslednom období.

Predmetom tejto štúdie sa stal hudobno-historický prameň z druhej polovice 19. storočia, ktorý vznikol a používal sa v prostredí vojvodinských Slovákov. Ide o hudobnú zbierku Jána Mičátka. Jej súčasťou je aj piesňový repertoár, vrátane slovenských ľudových piesní. Ide o málo známy prameň, ktorý nebol zatiaľ zhodnotený z pohľadu slovenskej etnomuzikológie, hoci v súčasnosti je uložený v pamäťovej inštitúcii na Slovensku. Povedomie o existencii tohto prameňa nie je rozšírené ani medzi Slovákami vo Vojvodine.

Hudobná zbierka Jána Mičátka je významná z viacerých aspektov. V kontexte dnes známych historických prameňov slovenských ľudových piesní z územia Vojvodiny môžeme túto zbierku považovať za dosiaľ najstarší prameň, ktorý máme dnes k dispozícii a ktorý obsahuje aj zápis nápevov. Ďalší významný aspekt tohto prameňa spočíva vo viacjazyčnosti piesňového repertoáru. V štúdiu stručne zhrnieme doterajší výskum historických prameňov tradičného spevu Slovákov vo Vojvodine. Ďalej priblížime náš vlastný výskum. Následne sa zameriame na deskripciu Mičátkovej hudobnej zbierky. Sústredíme sa najmä na piesňový repertoár, ktorý je v tejto zbierke obsiahnutý. Zameriame sa na určenie jazyka piesňových textov a na identifikáciu jednotlivých piesní (piesňových typov), ktoré sa pokúsime zaradiť do kontextu dobových prameňov a v závere poukážeme na význam Mičátkovej zbierky z dnešného pohľadu.

Súčasný stav bádania

V slovenskej etnomuzikológii sa výskumu hudobno-historických prameňov začala venovať pozornosť od polovice 20. storočia. Prvotný záujem sa sústredil najmä na opis a sprístupnenie konkrétnych hudobných pamiatok – rukopisných zbierok a zborníkov,

ľudové piesne zo Starej Pazovy. In: FILIP, Michal – MIŠKOVIC, Juraj – KMEŤ, Martin: *Slovenské ľudové piesne zo Starej Pazovy*. Báčsky Petrovec : Kultúra, 1996, s. 9-18. MEDVEĎOVÁ, Anna: Živé pamäte národa. In: *Slovenská hudba vo Vojvodine*. Zborník prác 1. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov. Nový Sad, 16. apríla 2005. Ed. M. Sklabinská. Nový Sad : Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku a Čiernej Hore, 2006, s. 65-82. URBANCOVÁ, Hana: *Výbrané kapitoly z dejín slovenskej etnomuzikológie*. Bratislava : Ústav hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied, 2016, s. 63-85.

² KADAVÝ, Ján – RUPPELDT, Karol – MELIČKO, Ján – RUPPELDT, Miloš (eds): *Slovenské spevy*. Diel I – III. Turčiansky Svätý Martin : Vydávajú Priatelia Slovenských spevov, 1880 – 1926.

³ ELSCHÉKOVÁ, Alica: Výskum ľudových piesní na Slovensku a u Slovákov v zahraničí. In: *Slovenská hudba vo Vojvodine*. Zborník prác 1. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov. Nový Sad, 16. apríla 2005. Ed. M. Sklabinská. Nový Sad : Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku a Čiernej Hore, 2006, s. 9-25.

neskôr aj dobových tlačенých edícií.⁴ Avšak medzi Slovákami vo Vojvodine akcent na tento typ výskumu úplne chýbal. Dlhodobá absencia záujmu o historické pramene slovenských ľudových piesní z tohto prostredia má viaceré dôvody. Prvý z nich môže spočívať v živých formách piesňovej tradície, ktoré boli rozšírené u vojvodinských Slovákov počas celého 20. storočia s presahom až do súčasnosti. Nejde však o ojedinelý jav. Spočiatku ani bádatelia východoeurópskych škôl hudobnej folkloristiky nejavili výraznejší záujem o historické záznamy práve preto, že ešte stále mohli vychádzať zo živých foriem kultúrnej tradície. Nadväzovali na zberateľské aktivity svojich predchodcov z 19. storočia, čím bola zabezpečená nepretržitá dokumentačná činnosť a kontinuita zberateľskej činnosti. Oproti predstaviteľom západoeurópskej hudobnej folkloristiky, ktorí skúmali historické pramene už v prvej polovici 20. storočia, v stredoeurópskej etnomuzikológii túto prax možno datovať do 60. rokov 20. storočia, keď môžeme hovoriť už o systematickom využívaní historických prameňov vo výskume.⁵

Podobne aj medzi Slovákami vo Vojvodine boli v popredí predovšetkým zberateľské aktivity v teréne a záujem o živé formy hudobnej tradície.⁶ Avšak v období, keď sa historické pramene stávali predmetom výskumu mnohých etnomuzikológov v strednej Európe, medzi Slovákami vo Vojvodine ešte stále pokračovala dokumentačná činnosť živej tradície, ktorá až vtedy nadobudla systematickejší charakter. Bohatá dokumentačno-zberateľská činnosť vojvodinských zberateľov a bádateľov napokon vyústila do publikovania viacerých piesňových zbierok.⁷ Malý záujem o historické pramene súvisí aj s nedostatkom odborníkov v domácom prostredí medzi príslušníkmi slovenskej minority, ktorí by sa tejto problematike bližšie venovali.⁸ Srbskí etnomuzikológovia sa výskumu slovenských ľudových piesní vo Vojvodine prakticky nevenovali vôbec.

⁴ URBANCOVÁ, Hana: Historická etnomuzikológia: genéza, predmet, ciele a metódy. In: *Ethnomusicologicum* VI. Ed. Hana Urbancová. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, v. v. i., 2023, s. 9-110.

⁵ URBANCOVÁ, Ref. 4.

⁶ URBANCOVÁ, Hana: Výskum piesňovej tradície Slovákov vo Vojvodine – dokumentácia a reflexia. In: SKLABINSKÁ, Milina (ed.): *Slovenská hudba vo Vojvodine. Hudobné umenie v živote človeka. Zborník prác 10. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov. Nový Sad, 21. novembra 2014*. Nový Sad : Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov, 2015, s. 9-32.

⁷ FILIP, Michal – MIŠKOVIC, Juraj – KMEŤ, Martin: *Slovenské ľudové piesne zo Starej Pazovy*. Báčsky Petrovec : Kultúra, 1996, s. 19-36. TOMÁŠ, Pavel – BALÁŽ, Pavel: *Keď si ja zaspievam... Zbierka slovenských ľudových piesní z Kovačice a Padiny*. Martin : Matica slovenská, 1997. FERÍK, Juraj: *Ľudové piesne Slovákov vo Vojvodine*. Báčsky Petrovec : Kultúra, 2004. BENKOVÁ, Kvetoslava: *Od Petrovca do Málinca. Zbierka slovenských ľudových piesní. I. časť – Svadba*. Báčsky Petrovec : Ast Kultúra, 2005. BENKOVÁ, Kvetoslava: *Od Petrovca do Málinca – II. časť. Priadky a páračky v slove a piesni*. Báčsky Petrovec : Ast Kultúra, 2006. BENKOVÁ, Kvetoslava: *Od Petrovca do Málinca – III. časť. Balady v slove a piesni*. Báčsky Petrovec : Ast Kultúra, 2007. BENKOVÁ, Kvetoslava: *Od Petrovca do Málinca – IV. časť. Výročné zvyky v slove a piesni*. Nový Sad : Hlas ľudu, 2009. LOMEN, Kristina: *Zbierka slovenských ľudových piesní z Vojvodiny Jána Lomena*. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, v. v. i., 2024.

⁸ Status profesionálneho etnomuzikológa z radu vojvodinských Slovákov patrí dvom osobnostiam: Martinovi Kmeťovi (1926 – 2011) a Kvetoslave Benkovej (1951 – 2014). Zatiaľ čo sa M. Kmeť koncentroval na teoretickú reflexiu, K. Benková sa naďalej venovala prevažne dokumentačnej činnosti. Bližšie pozri: LOMEN, Kristina: *Tradičná piesňová kultúra Slovákov v Starej Pazove v Srbsku*. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, 2021, s. 41-44.

Začiatky zberateľských aktivít vo Vojvodine siahajú do prvej polovice 19. storočia.⁹ Prvý pokus o prehľad historických prameňov, o ktorých v súčasnosti vieme, priniesla etnomuzikologička Kvetoslava Čániová Benková (1951 – 2014) v roku 1975 vo svojej diplomovej práci. Poukazuje v nej na dokumentačnú činnosť realizovanú približne od druhej polovice 19. storočia. Zároveň zdôrazňuje jej význam, a to aj napriek tomu, že nebola systematická a jej odborná úroveň reflektovala možnosti daného historického obdobia. Medzi staršími zberateľmi autorka spomína napríklad rozsiahlejšiu rukopisnú piesňovú zbierku Juraja Rumana z Pivnice, Ondreja Miháľa z Kovačice, Jána Podhradského z Hložian, Vladimíra Hurbana Vladimírova, Benjamína Kamenára a Michala Litavského zo Starej Pazovy, Jána Čajaka a Michala Rapoša z Báčskeho Petrovca, ako aj Juraja Ferika staršieho, ktorý zdokumentoval ľudové piesne vo všetkých slovenských lokalitách vo Vojvodine.¹⁰ Už v tom čase originálne rukopisy uvedených piesňových zbierok neboli prístupné verejnosti, resp. miesto ich uloženia nebolo známe.¹¹ Len niektoré zbierky boli vydané tlačou,¹² avšak lokalizáciu originálu týchto rukopisov širšia ani odborná verejnosť v súčasnosti nepozná.

Rozhodli sme sa preto preskúmať dostupnosť niektorých prameňov vo verejných inštitúciách v Srbsku a na Slovensku. Primárnym cieľom nášho výskumu sa stali rukopisné historické pramene ľudových piesní Slovákov z Vojvodiny, najmä tie, ktoré obsahujú textovú a hudobnú zložku.

Vlastný výskum

Pri pátraní po origináloch piesňových zbierok sme oslovili viaceré verejné pamäťové inštitúcie vo Vojvodine. Išlo o tie inštitúcie, o ktorých sme sa domnievali, že by hypoteticky mohli vlastniť niektoré zbierky, ktoré uvádza K. Čániová vo svojej diplomovej práci. Zo siedmich oslovených inštitúcií odpovedali tri – Múzeum Vojvodiny (*Muzej Vojvodine*) v Novom Sade, Archív Vojvodiny (*Arhiv Vojvodine*) v Novom Sade a Múzeum vojvodinských Slovákov v Báčskom Petrovci. Podľa získaných informácií tieto inštitúcie nevlastnia žiadne historické pramene rukopisných piesňových zbierok z 19. a z prvej polovice 20. storočia.¹³ Oslovili sme aj *Ústredný archív Slovenskej evanjelickej augsburského vyznania cirkvi* v Starej Pazove, kde sme zároveň realizovali vlastný archívny prieskum.¹⁴ Historické pramene ľudových piesní z 19. storočia a z prvej polovice 20. storočia, ktoré by obsahovali hudobnú aj textovú zložku, sme však v tomto archíve nenašli. Z týchto dôvodov sme sa následne zamerali na štúdium historických

⁹ URBANCOVÁ, Ref. 6, s. 9-10.

¹⁰ ČÁNIOVÁ, Ref. 1.

¹¹ ČÁNIOVÁ, Ref. 1, s. 21.

¹² URBANCOVÁ, Ref. 4.

¹³ Múzeum Vojvodiny však vlastní niektoré historické pramene z druhej polovice 20. storočia. Bližšie pozri: SKLABINSKÁ, Milina: Digitalizácia archívnej zbierky slovenských piesní v Múzeu Vojvodiny. In: *Slovenská hudba vo Vojvodine. Zborník prác 3. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov*. Nový Sad, 6. októbra 2007. Ed. M. Sklabinská. Nový Sad : Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku, 2008, s. 50-59.

¹⁴ Dostupné na internete: <<http://www.slovackizavod.org.rs/narodna-kultura/kulturno-umetnicka-drustva/1997>> [Cit. 09. 09. 2025.]

prameňov uložených vo verejných pamäťových inštitúciách na Slovensku. Archívny výskum sme realizovali v dvoch inštitúciách: v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine a v zbierkových fondoch Oddelenia etnomuzikológie Ústavu hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied v Bratislave. Aj tu sme sa zamerali na rukopisné pramene obsahujúce zápis textu aj melódie piesní. Ukázalo sa však, že práve historické pramene s kompletným hudobno-textovým zápisom nie sú početné. Zatiaľ čo druhá uvedená inštitúcia vo svojich interných zbierkach vlastní prevažne odpisy,¹⁵ v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine sme sa stretli s dvomi hudobno-textovými prameňmi. Pritom len jeden z nich možno klasifikovať ako piesňovú zbierku. V podobe rukopisu sa zachovala piesňová zbierka Jána Lomena¹⁶ (1936 – 2004), ktorú autor zostavil na základe vlastných zápisov v teréne v rokoch 1958 – 1969. Zbierka obsahuje zápis textovej a melodickéj zložky spolu 194 piesní z viacerých slovenských obcí vo Vojvodine, pričom najvyšší počet piesní pochádza z obce Kysáč, kde autor pôsobil (128 zápisov piesní). V roku 2024 Ústav hudobnej vedy SAV, v. v. i., vydal monografiu zameranú na spracovanie tejto rukopisnej zbierky, ale aj na život a dielo Jána Lomena. Súčasťou monografie je aj edícia jeho rukopisnej pieseňovej zbierky.¹⁷ Druhý prameň pochádza z druhej polovice 19. storočia.¹⁸ Jeho autorom je Ján Branislav Mičátek (1837 – 1905), ktorý od roku 1862 pôsobil v obci Kysáč. Tento historický prameň sa stal predmetom nášho štúdia.

Z biografie Jána Mičátka (1835 – 1905)

Ján Branislav Mičátek bol učiteľom, básnikom, jazykovedcom, národným buditeľom a organizátorom kultúrneho života vojvodinských Slovákov. O jeho živote sa môžeme dozvedieť z viacerých zdrojov.¹⁹ Pochádzal z územia Slovenska. Narodil sa v roku 1835 v Trenčianskych Stankovciach (okr. Trenčín). Svoje detstvo a dospievanie prežil vo viacerých lokalitách na území západného Slovenska (Stankovce pod Inovcom, Trenčín, Modra). Základné vzdelanie získal od svojho otca Petra Mičátka, ktorý bol evanjelickým učiteľom v Malých Stankovciach. Ďalšie vzdelanie získal v súkromných školách v Trenčíne, ale aj na evanjelickom gymnáziu v Modre. V rokoch 1854 – 1857 študoval rétoriku, poéziu a filozofiu v Modre pod vedením slovenského spisovateľa, literárneho kritika a pedagóga Jána Kalinčiaka (1822 – 1871). V roku 1857, keď ukončil štúdium

¹⁵ LOMEN, Kristina: K problematike historických prameňov tradičného spevu Slovákov na Dolnej zemi vo Vojvodine. In: *Dejiny kultúry vojvodinských Slovákov : zborník prác z medzinárodnej konferencie v Báčskom Petrovci 19. februára 2024*. Ed. V. Valentík; K. Mosnáková-Baglašová. Báčsky Petrovec : Slovenský kultúrny klub v Srbsku, 2025, s. 62-73.

¹⁶ SNK-LA, ZHJ, sign. B V/45.

¹⁷ LOMEN, Ref. 7.

¹⁸ SNK-LA, ZHJ, sign. B VI/64.

¹⁹ VALIHORA, Jozef: Ján Mičátek v kultúrnych dejinách vojvodinských Slovákov. In: *Zborník Spolku vojvodinských slovakistov*. Ed. Daniel Dudok. Nový Sad : Spolok vojvodinských slovakistov, 1979, roč. 1, s. 105-114. VALENTÍK, Vladimír (ed.): *Kysáč 1773 – 2013*. Báčsky Petrovec; Kysáč : Slovenské vydavateľské centrum; Matica slovenská v Srbsku; Rada miestneho spoločenstva, 2013. MARČOKOVÁ, Daniela: *Morena. Zbierka pohrebných básní Jána Mičátka z roku 1862*. Nový Sad : Slovenská evanjelická augsburského vyznania cirkev v Srbsku, 2024, s. 8-17.

učiteľskou skúškou, sa presťahoval na Dolnú zem do vojvodinskej obce Lalit v Báčke. Po piatich rokoch pôsobenia v tejto obci v roku 1862 prešiel do Kysáča, kde získal post samostatného učiteľa. Na tejto pozícii zotrval do roku 1894.²⁰ V Kysáči pôsobil až do svojej smrti v roku 1905.

Okrem pedagogickej činnosti sa J. Mičátek venoval ďalším aktivitám, čím výrazne prispel k celkovému obrodeniu osvetovo-kultúrneho života Slovákov v tejto obci. Z jeho rozsiahlej a bohatej činnosti na Slovensku aj vo Vojvodine môžeme spomenúť tie najvýznamnejšie. Bol spoluzakladateľom Matice slovenskej v Turčianskom Svätom Martine v roku 1863, zároveň sa stal jej dôverníkom a vyslancom na Dolnej zemi.²¹ Bol spoluzakladateľom Slovenského čítacieho spolku,²² podieľal sa na organizácii prvého divadelného predstavenia v Kysáči v roku 1881, zároveň pôsobil ako kantor zboru evanjelickej cirkvi a. v.²³ Významná je aj jeho literárna a publikačná činnosť. Okrem toho, že je autorom viacerých básní, zároveň publikoval kultúrno-osvetové články vo viacerých slovenských časopisoch a denníkoch.²⁴ V bohatej osvetovo-kultúrnej činnosti neskôr pokračovali aj jeho deti.²⁵

J. Mičátek sa aktívne zúčastňoval mnohých manifestácií národného a slovanského rázu, ktoré sa organizovali v druhej polovici 19. storočia na Dolnej zemi. Jeho národnobuditeľské aktivity nezostali nepovšimnuté a neraz ho úrady kvôli nim stíhali a vyšetrovali.²⁶ Kvôli ideám, ktoré zastával, v roku 1894 počas maďarizácie prišiel o post učiteľa, a to z dôvodu „nedostatočnej vlasteneckej oddanosti voči zákonitej vlasti“.²⁷ Okrem toho sa zaujímal aj o politický život, pričom sa zúčastnil volebných kampaní spoločných slovensko-srbských kandidátov do Uhorského snemu.²⁸

O hudobnom vzdelaní J. Mičátka v literatúre nenachádzame veľa informácií. Avšak údaj o tom, že bol kantorom v evanjelickom kostole,²⁹ poukazuje na skutočnosť, že mal prinajmenšom základy hudobného vzdelania. Okrem stručnej zmienky v súvislosti s funkciou kantora nemáme žiadne ďalšie informácie ani k jeho hudobno-umeleckej činnosti.

²⁰ MARČOKOVÁ, Ref. 19.

²¹ VALENTÍK, Vladimír: Pešo na zakladajúce zhromaždenie Matice slovenskej roku 1863. In: VALENTÍK, Ref. 19, s. 832.

²² GAŠPAROVIČOVÁ, Anna: Dejiny knižnice Michala Babinku v Kysáči. In: VALENTÍK, Ref. 19, s. 334.

²³ BEREDIOVÁ-STUPAVSKÁ, Ľudmila: Chronologický prehľad učiteľov pôsobiacich v Kysáči od roku 1785. In: VALENTÍK, Ref. 19, s. 290.

²⁴ MARČOKOVÁ, Ref. 19, s. 12-14.

²⁵ HODOLIČOVÁ, Jarmila: Z verejnej a literárnej činnosti Eržiky Mičátkovej. In: VALENTÍK, Ref. 19, s. 341-346. VALENTÍK, Vladimír: Národovská rodina Mičátkovcov v Kysáči. In: VALENTÍK, Ref. 19, s. 831-832. BEREDIOVÁ-STUPAVSKÁ, Ref. 23. BEREDIOVÁ-STUPAVSKÁ, Ľudmila: Eržika Mičátková, nositeľka rádu Svätého Savu V. stupňa. In: VALENTÍK, Ref. 19, s. 843. MARČOKOVÁ, Daniela: *Z dejín základnej školy v Kysáči (1785 – 1945). Pri príležitosti 250. výročia príchodu Slovákov do Kysáča*. Nový Sad; Báčsky Petrovec : Filozofická fakulta univerzity v Novom Sade; Slovenské vydavateľské centrum v Báčskom Petrovci, 2023.

²⁶ MARČOKOVÁ, Ref. 19, s. 12-13.

²⁷ VALIHORA, Ref. 19.

²⁸ MARČOKOVÁ, Ref. 19, s. 13.

²⁹ BEREDIOVÁ-STUPAVSKÁ, Ref. 23.

Opis prameňa a jeho datovanie

Pri deskripcii prameňa vychádzame z viacerých štúdií zameraných na spracovanie etnomuzikologického historického prameňa (na jeho opis, analýzu, funkcie a výklad so zaradením do dobového historického kontextu).³⁰ Hudobná zbierka Jána Mičátka je v súčasnosti uložená v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine ako súčasť tzv. *Zbierky hudobných jednotlív* pod signatúrou SNK-LA, ZHJ sign. B VI/64. Má formu zošita so šitou väzbou. Nachádza sa v tvrdom obale staršieho dáta, pravdepodobne z obdobia autorovho života. Rozmery strán zodpovedajú približne rozmerom strany formátu A4 (na šírku). Hudobný obsah prameňa nachádzame už na vnútorných častiach obalu. Mičátkova zbierka má celkovo 53 strán, z ktorých sú paginované len niektoré.

Hlavnú časť prameňa tvoria strany s predtlačenou notovou osnovou (47 strán). Číslovanie strán je zreteľne čitateľné. Nie je však úplne zrejmé, či číslovanie strán pochádza od autora samotného, alebo bolo dodatočne pridané neskôr. Avšak pôvodná paginácia nezodpovedá poradiu strán v súčasnom zoradení. Od strany 8 (nepočítajúc obal) nachádzame strany pod číslom 9 až 39. Paginácia nie je presná ani dôsledná, označenie strán pod číslami 22 a 23 nachádzame v prameni trikrát za sebou. To naznačuje, že Mičátkova hudobná zbierka mohla vzniknúť spojením pôvodne samostatných častí do jedného celku.

Predná aj zadná strana obalu sú fyzicky poškodené. Na prednej strane obalu sa nachádza názov prameňa *Nôty* s dodatočne vpísaným podnadpisom, resp. poznámkou „*Zvlášť sväte Pašie, str. 41. 1862. V Kysáči.*“ Z toho môžeme odvodiť časové zaradenie prameňa. Autor začal do tohto zošita zapisovať piesne pravdepodobne v roku 1862, teda v období, keď získal miesto učiteľa na základnej škole v Kysáči. V ľavom hornom rohu obalu je umiestnená aktuálne platná signatúra s logom Matice slovenskej. Na základe toho môžeme konštatovať, že signatúra pochádza ešte z čias, keď Mičátkovu zbierku vlastnila Matica slovenská, resp. Literárny archív Matice slovenskej. Podľa údajov, ktoré sme získali, sa zbierka do Literárneho archívu Matice slovenskej dostala v roku 1933.³¹ Názov zbierky sa nachádza na papieri v tvare srdca, ktoré bolo vystrihnuté a pravdepodobne dodatočne nalepené na obal zošita. Okrem názvu je na ňom badať aj známky pôvodného textu alebo pôvodného názvu, ktorý je už nečitateľný. Rukopis písma názvu je zhodný s rukopisom väčšej časti prameňa. Z toho môžeme usúdiť, že názov celej zbierky určil jej autor J. Mičátek.

Na vnútornej úvodnej strane zbierky nachádzame poznámku: „*Po zvečnelom drahom otcovi svojom Janovi Mičátkovi ev. učiteľovi v Kysáči, + 1905. I.*“ Pod týmto textom sa nachádza aj pečiatka s nadpisom *Eržika Mičátek. Kysáč.* Z toho sa dá usúdiť, že zbierku po otcovi zdedila Mičátkova dcéra Eržika Mičátek (1872 – 1951).³²

³⁰ KMEŤ, Andrej: *Prostonárodné vianočné piesne. Nápevy vianočných piesní. [I–II.]* Ed. Hana Urbancová. Bratislava : Hudobné centrum, 2007. URBANCOVÁ, Hana: Personálny spevník v období národného obrodovania : notovaná rukopisná zbierka Alojza Dortsáka z roku 1838. In: *Ethnomusicologicum* VI. Ed. Hana Urbancová. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, v. v. i., 2023, s. 33–110.

³¹ Za informáciu ďakujem pracovníčke SNKA-LA Mgr. Dominike Machutovej, PhD.

³² HODOLIČOVÁ, Ref. 25.

Na základe samotného názvu sme datovali začiatky vzniku prameňa do roku 1862. Domnievame sa, že hudobný materiál, ktorý je tu obsiahnutý, slúžil ako učebná pomôcka predovšetkým samotnému autorovi na jeho vlastné potreby – na využitie v pedagogickej praxi. Je vysoko pravdepodobné, že obsah hudobnej zbierky bol postupne dopĺňaný. Svedčia o tom aj časové údaje uvedené pri zápise dvoch piesní. Na strane 28, pri piesni s incipitom *To je život, to je svet*, je uvedený rok 1873. Ďalšie datovanie je uvedené na strane 33 pri piesni *Čergo moja, čergice*, kde nachádzame dátum *sept. 1886*. S istotou môžeme konštatovať, že prameň vznikol postupne, a to minimálne v rozpätí rokov 1862 až 1886, teda v rámci obdobia, keď J. Mičátek pôsobil ako učiteľ v Kysáči. Je pravdepodobné, že autor svoj hudobný zošit využíval až do konca života, do roku 1905. Nevylučujeme ani možnosť, že zbierka bola aktívne používaná aj naďalej, po jeho smrti.

V Mičátkovej hudobnej zbierke sú rukopisné časti písané atramentovým perom, ale vyskytujú sa tu i tlačené noty, ktoré boli vlepene do zošita. Podobne rozmanitý je aj samotný obsah hudobnej zbierky. Nachádzame tu napríklad poznatky z elementárnej hudobnej teórie, rukou (pravdepodobne autorovou) napísané inštrukcie z didaktiky klavírnej hry, nachádzame tu aj rôzne cvičenia pre klavír, ďalej umelé skladby pre klavír (rukopisné aj tlačené). Značnú časť tohto prameňa však tvoria (prevažne) jednohlasné piesne, ktorých texty sú vo viacerých jazykoch. V piesňových textoch sme identifikovali 7, resp. 8 jazykov: slovenský, srbský/chorvátsky, český, ruský, resp. rusínsky, maďarský a nemecký jazyk. Vzhľadom na obsah sa domnievame, že Mičátkova hudobná zbierka vznikla a bola využívaná predovšetkým na pedagogické účely. Predstavuje tak viacžánrovú a multijazyčnú učebnicu hudby, ktorá s najvyššou pravdepodobnosťou slúžila na potreby autora pri výučbe hudby.³³

Hudobnú zbierku Jána Mičátka opíšeme po častiach, resp. tematických blokoch, ktoré obsahuje. Ako sme už na to upozornili, celá zbierka nie je jednotne paginovaná. Niektoré jej časti sú síce očíslované, ale toto číslovanie nie je dôsledné.

V úvodnej časti nachádzame elementárne poznatky z hudobnej teórie s názvom *Notová Abeceda*. Obsahuje zápis tónovej sústavy od *c*-subkontra po *c'* a to v štvrtových, polových a celých rytmických hodnotách. Jednotlivé oktávy sú zapísané paralelne v huslovom G-klúči a v barytónovom F-klúči. Pravdepodobne však autor chcel použiť iný kľúč, pretože umiestnenie tónov a ich pomenovanie zodpovedá tónovému systému basového F-klúča. Ten je následne využitý v celej zbierke bez výnimky, avšak na viacerých miestach jeho zápis nie je dôsledný.

Na ďalšej strane je umiestnený zoznam, resp. súpis piesní pod názvom, z ktorého je čitateľný už len fragment: *Vybrane [...]*. Plný názov, t. j. označenie, o aký konkrétne výber piesní ide, nie je možné určiť pre fyzické poškodenie strany. Tento výber obsahuje textové incipity 38 piesní. Z nich je očíslovaných 37 piesní a jedna sa uvádza bez poradového čísla, prípadne bola zapísaná dodatočne. Ide o výber piesní vo viacerých jazykoch, avšak v najväčšom zastúpení sú tu uvedené piesne v slovenčine (21 piesní). Ostatné textové incipity sú v srbskom/chorvátskom jazyku (9 piesní), českom jazyku (3 piesne), ruskom, resp. rusínskom jazyku (3 piesne) a maďarskom jazyku (2 piesne). Súpis piesní podľa incipitov z úvodu zbierky je nasledovný:

³³ Za konzultácie ďakujem hudobnej historičke PhDr. Jane Lengovej, CSc.

1. *Hej Slováci, ešte naša slovenská reč žije*
 2. *Všetci sme Slovania*
 3. *Kde dom je môj, kde vlast' moja?*
 4. *Brankovo Radičevičovo kolo*
 5. *Slovenské krakoviaky*
 6. *Elena, Elena, rada si ma mala*
 7. *Naša žizeň karotkaja*
 8. *Udovica, sirotica, to se lažno kaže*
 9. *Zachovaj nám Hospodine, Císara a našu zem*
 10. *Oj, ty divčino, zarmucenaja*
 11. *Bože, caria ohrani veľkej deržavi*
 12. *Hazárdnak rendületlenül légy, hive óh Magyar*
 13. *Slovenský brat, objím si mat'*
 14. *Už som doma nebol, len 4 nedele*
 15. *Šumi Marica*
 16. *Onamo namo*
 17. *Strašiak...*
 18. *Ja som dobrý remeselník z tej Trenč. stolice*
 19. *Kamaradki moji...*
 20. *Zoťali brezu, už ju vezú*
 21. *Letel, letel roj, na mej milej dvor*
 22. *My sme sedláci, v naši vsi, jako psy otrhaní*
 23. *Koníček môj hrdý, vraný*
 24. *Bývali Čechové slavní jonáci*
 25. *Mala som [...]*
 26. *Sedí hejno sokolů na Tatrach, hej*
 27. *Ez az én szeret [?]*
 28. *Garibadi marš*
 29. *Hajdmo bratia ...*
 30. *Pod tým našim okienečkom*
 31. *Lepa naša domovina*
 32. *Aj jináli neni zbran*
 33. *Kde v klidném lúnu stoletá*
 34. *Nitra, milá Nitra*
 35. *Anička, Anička, ty si trucovitá*
 36. *Srbia se digla veće*
 37. *Rado ide Srbin u vojnike*
- Čergo moja čergice.*³⁴

Na tej istej strane, v jej dolnej polovici sa okrem súpisu piesní nachádzajú základné inštrukcie ku klavírnej hre: je tu zobrazená klaviatúra a rozpis tónov na nej umiestnených, ďalej rozpísané tóny v basovom a husľovom kľúči, ako aj zápis harmonickej širokej a úzkej sadzby hlasov soprán, alt, tenor a bas na tonike v C dur (pravdepodobne učebná pomôcka, ktorá mohla slúžiť na harmonickú úpravu hlasov využívanú pri zborovom speve).

³⁴ Porovnanie neskôr ukázalo, že tu ide o samostatný súpis piesní, ktorý celkom nezodpovedá skutočne zapísanému piesňovému repertoáru v Mičátkovej zbierke ani počtom, ani obsahom.

Ďalej pokračujú informácie z oblasti elementárnej hudobnej teórie. Nachádzame tu zápis predznamenaní k jednotlivým durovým a molovým stupniciam, aj keď nie úplný. Poznámky s predznamenaniami sú však dodatočne nalepené na pôvodnú stranu, ktorá pravdepodobne obsahovala ďalšie poznatky z hudobnej teórie. Túto domnienku potvrdzuje napríklad fragment poznámky v hornej časti strany „*Kríž pred notou značí že [...]*“. Na ďalšej úvodnej strane nachádzame už spomenutú poznámku od Mičátkovej dcéry Eržiky.

Zbierka pokračuje didaktickou časťou s nadpisom *K hraniu na znion/klavír*. Uvádzajú sa tu základné metodické a teoretické postupy, ktoré sa využívajú pri hre na klavíri. Rukopis textu je písaný atramentovým perom.

Nasleduje blok hudobnoteoretických znalostí s nadpisom v nemeckom jazyku *Anfangsgründe der Musik*. Obsahuje poznámky v nemeckom aj slovenskom jazyku. Týkajú sa predovšetkým časového parametra hudby a prednesu (dĺžky rytmických hodnôt, terminológia týkajúca sa tempového značenia).

Nadväzuje časť, ktorá obsahuje cvičenia a kratšie skladby pre klavír, pričom ich radenie postupuje od technicky jednoduchších k zložitejším. Cvičenia sú krátke a orientáciu v nich uľahčuje číslovanie. Po cvičeniach nasledujú z hľadiska techniky hry zložitejšie krátke skladby pre klavír. V závere tejto časti sa nachádzajú vlepene notové tlačso skladbami pre klavír z neidentifikovaného zdroja.

Súčasťou zbierky je rukopisný zápis vojenských signálov, ale aj tlačene noty pre klavír s názvom *Variácie na národný slovenský spev „Časy naše časy“* Michala Laciaka. Pašie zmienené v podnadpise Mičátkovej zbierky s odkazom na stranu 41 na tomto mieste nenachádzame.

Najrozsiahlejšiu časť skúmaného prameňa tvoria piesne, ktoré sú zapísané pre jeden hlas. Ide o korpus piesňového materiálu v rozsahu 83 zápisov piesní. Vyskytujú sa na stranách 26 až 43 zbierky. Piesne nachádzame aj na stranách 50 až 53 zbierky, sú však bez paginácie.

Na oddelenie jednotlivých piesní sú v zbierke využité viaceré grafické znaky. Poradie prvých 33 piesňových zápisov (strany 26 až 33) je označené písmenami slovenskej abecedy. Na označenie ďalších piesní (strany 33 až 40) autor využíva písmená gréckej abecedy. Piesne na stranách 41 až 43 sú bez označenia poradia, zatiaľ čo na stranách 50 až 53 sú piesne opäť číslované. Znamená to, že zápisy piesní, prípadne ich väčšie bloky vznikali postupne.

Stav zachovania prameňa vykazuje známky aktívneho používania. Vzhľadom na skutočnosť, že prameň zdedila Mičátkova dcéra, možno sa domnievať, že ho naďalej aktívne používala. Svedčí o tom napríklad aj skutočnosť, že zbierka obsahuje viaceré rukopisy. Z pohľadu etnomuzikológie našu pozornosť upútali najmä piesne, preto sa na účely tejto štúdie ďalej zameriame len na skúmanie tejto časti prameňa.

K zápisu piesní

Pri každej piesni v zbierke je spravidla uvedený jej textový incipit. Z celkového počtu 83 piesní všetky obsahujú aj nápevy. Len niektoré z nich zahŕňujú okrem textového incipitu aj zápis textovej zložky. Ide o zaujímavý jav, pretože väčšina piesňových zbierok

rok z 19. storočia z územia Slovenska obsahovala prevažne len piesňové texty bez nápevov.³⁵ Približne pri viac ako jednej tretine piesní (30 zápisov) je zaznamenaná popri textovom incipite len melodická zložka. Viac ako polovica piesní obsahuje zápis jednej (resp. prvej) strofy piesne (43 zápisov). Zvyšné piesne (10 zápisov) obsahujú zápis viacerých strof (2 až 3 strofy) alebo textu celej piesne.

Všetky piesne dôsledne obsahujú zápis melodickej línie pre jeden hlas (len ojedinele nachádzame prvky heterofónie v podobe dvojhlasu). Hudobný zápis piesní je pomerne jednoduchý. Zachytáva predovšetkým priebeh tónových výšok, pričom časové vzťahy sú zaznamenané značne schematicky. V takejto podobe ide o výrazne zjednodušený zápis hudobnej zložky piesní, ktorý môže mať viacero príčin. Z etnomuzikologického hľadiska predstavuje starší spôsob transkripcie, keď nebola k dispozícii technika zvukového záznamu a zápis piesní vznikol v priamom kontakte s interpretom alebo na základe pamäti.³⁶ Výsledkom boli zjednodušené a redukované zápisy, kde nebola zahrnutá ani medzistrofická variabilita. Zápis textu piesne pod nápevom nie je jednotný. V niektorých piesňach sa uplatňuje delenie slov, zatiaľ čo pri niektorých takéto delenie absentuje.

Pri notácii piesní je použitý husľový kľúč G. Stupnice, ktoré pisateľ využil, obsahujú menej predznamenaní. Zodpovedajú stupniciam C dur, G dur, D dur, A dur a ich paralelným molovým stupniciam a mol, e mol, h mol, fis mol, ale aj F dur, B dur, Es dur, d mol, g mol a c mol. Metrum je uvedené len pri desiatich nápevoch. Menší počet piesní má v záhlaví uvedené tempové označenie v slovenskom jazyku (*vážno a zdĺhavo, vážno, pozdĺhavo, rezko, rýchlo, pomaly*).

Z hudobného hľadiska možno zápisy piesní v Mičátkovej zbierke hodnotiť ako zrozumiteľné. Notový zápis je však nedôsledný a notácia je nejednotná (napr. umiestnenie notových nožičiek, zápis kľúčov a pod.). Nedôsledný je aj zápis predznamenaní, resp. ich umiestnenie. Na viacerých miestach chýba uvedenie metra, použitie kľúčov, niekde môžeme metrické členenie označiť za nesprávne, rovnako ako aj členenie dôb v rámci jedného taktu. Treba si však uvedomiť, že v období, keď Mičátkova zbierka vznikala, jej autor nemal dostatočnú skúsenosť ani inštrukcie či návody, ako postupovať pri zápise tradičného spevu. Základy hudobného vzdelania síce získal pri príprave na učiteľské povolanie, chýbalo mu však profesionálne hudobné školenie, ktoré by mu pomohlo prekonať nedostatočnú skúsenosť a prax v hudobnej transkripcii.

Texty väčšiny piesní sú zapísané latinkou. Pri ruských, resp. rusínskych piesňach autor využil fonetický zápis, podobne aj pri srbských/chorvátskych piesňach, pričom použil slovenský pravopis. Z toho môžeme usúdiť, že J. Mičátek neovládal v dostatočnej miere ortografiu týchto jazykov. Na posledných štyroch stranách sú však texty srbských piesní zapísané azbukou, podobne je azbukou zapísaná aj jedna z ruských piesní v zbierke.

³⁵ ELSCHÉKOVÁ, Alica – ELSCHÉK, Oskár: *Úvod do štúdia slovenskej ľudovej hudby*. Bratislava : Hudobné centrum, 2005, s. 26. URBANCOVÁ, Hana: Multilingual Songbooks in Slovakia in the 19th Century. In: *Traditiones*, roč. 51, 2022, č. 2, s. 34-35.

³⁶ URBANCOVÁ, Ref. 30, s. 40.

K identifikácii jazyka v piesňových textoch

Prvé údaje, ktoré súvisia s piesňovým repertoárom, nachádzame na začiatku zbierky, kde je uvedený bližšie nešpecifikovaný výber piesní. Ten sme priblížili v predchádzajúcej časti štúdie pri opise prameňa. Uvedený zoznam úplne nezodpovedá ani počtu piesní vo vnútri zbierky, ani jej obsahu. Zrejme predstavuje akýsi výber piesní ku konkrétnej príležitosti. Už na tomto mieste sa stretávame s viacjazyčným piesňovým repertoárom.

Na základe incipitov môžeme konštatovať, že prameň obsahuje najviac slovenských piesní (39 zápisov). Okrem nich autor zapísal aj srbské/chorvátske (25 zápisov), české (5 zápisov), maďarské piesne (5 zápisov), ruské, resp. rusínske (3 zápisy) a nemecké piesne (2 zápisy). Z celého repertoáru sa nám nepodarilo identifikovať jazyk v štyroch piesňach.

V starších obdobiach boli viacjazyčné spevníky a piesňové zbierky bežnou súčasťou literárnej a hudobnej kultúry. Odrážali záujmy a repertoár zostavovateľov a používateľov, ako aj širšie spoločenské prostredie.³⁷ Avšak v 19. storočí sa viacjazyčný repertoár z územia Slovenska nachádza predovšetkým v rukopisných prameňoch.³⁸ Oproti nim tlačené piesňové edície z tohto obdobia, ktoré vznikali často v rámci organizovaných zberateľských aktivít, obsahovali najmä slovenský repertoár. Ich hlavným cieľom bolo podporovať slovenské národné hnutie a prispieť k formovaniu slovenskej národnej a kultúrnej identity. Piesne z repertoáru iných etnických skupín sa v týchto edíciách objavujú iba v komparatívnych komentároch k slovenskému repertoáru s cieľom poukázať na paralely daného piesňového typu alebo žánru v iných, prevažne slovanských kultúrach. Tieto paralely mali zvýrazniť historické a kultúrne putá medzi slovanskými národmi a podporiť myšlienku slovanskej vzájomnosti.³⁹

To, či bola viacjazyčnosť zastúpená v rukopisoch rozmanitých hudobných prameňov z územia Vojvodiny, s istotou nevieme potvrdiť, keďže sa z prostredia vojvodinských Slovákov zachovalo len málo takýchto prameňov, resp. väčšina z nich odbornej verejnosti nie je dostupná na účely výskumu. Pri našej návšteve *Ústredného archívu Slovenskej evanjelickej a. v. cirkvi* v Starej Pazove sme mali príležitosť nahliadnuť do jedného z prameňov, ale bez bližšieho datovania (pravdepodobne z 19. storočia). Je ním rukopisná zbierka piesní bez nápevov s názvom *Pjesne slovanskje*, ktorá obsahuje piesňové zápisy vo viacerých jazykoch. Zbierka zatiaľ nebola predmetom žiadneho výskumu. Jej existencia dokladá skutočnosť, že viacjazyčný piesňový repertoár v zbierke Jána Mičátka na území Vojvodiny zrejme nebol ojedinelý.

Aj keď ťažisko skúmaného prameňa tvoria piesne v slovenskom jazyku (47 %), nezanedbateľný je aj počet piesní v srbskom/chorvátskom jazyku (30 %). V menšom zastúpení zbierka obsahuje piesne v českom (6 %), maďarskom (6 %), ruskom, resp. rusínskom (4 %) a nemeckom (2 %) jazyku. Pri zvyšných piesňach (5 %) sa nám bližšie určiť jazyk nepodarilo. Na účely tejto štúdie sme sa zamerali na zaradenie slovenských piesní, resp. piesňového repertoáru do dobového kontextu. Zároveň sme sa na základe dostupných zdrojov a prameňov pokúsili identifikovať piesňový materiál v srbskom/

³⁷ URBANCOVÁ, Ref. 35, s. 28.

³⁸ URBANCOVÁ, Ref. 35, s. 30-39.

³⁹ URBANCOVÁ, Ref. 35, s. 28-29.

chorvátskom jazyku. Vzhľadom na riešenu problematiku sme sa v štúdií koncentrovali najmä na textovú zložku piesní.

Slovenské piesne

Súčasťou identifikácie piesňového repertoáru zapísaného v Mičátkovej zbierke bola komparácia s piesňovým materiálom z viacerých dobových tlačených spevníkov a piesňových edícií z 19. storočia a ich reedícií z neskoršieho obdobia. Piesňový materiál sme porovnali aj s piesňovými zbierkami, ktoré vznikli v prostredí vojvodinských Slovákov.

Účely vydania týchto piesňových zbierok a spevníkov boli rôzne a plnili odlišné funkcie. Zaradiť ich môžeme do niekoľkých kategórií:⁴⁰

1. Prvé významné tlačené edície piesňových textov z 20. a 30. rokov 19. storočia;⁴¹
2. tlačené edície spoločenského spevu (prevažne piesňových textov) z druhej polovice 19. storočia;⁴²
3. prvá publikovaná vedecká edícia piesní a slovesného folklóru;⁴³
4. prvá tlačená edícia slovenských ľudových piesní s nápevmi;⁴⁴
5. publikované edície klavírných úprav slovenských ľudových piesní;⁴⁵
6. zbory piesňového repertoáru z Vojvodiny.⁴⁶

Z celkového počtu 39 piesňových zápisov v slovenskom jazyku (38 zápisov a 1 variant) 11 piesní obsahuje len piesňový incipit. Vo zvyšných zápisoch nachádzame zápis 1. strofy (23 zápisov), ďalej text 1. a 2. strofy (2 zápisy), alebo text viacerých strof (3 piesne). Na účely štúdie sme piesňové incipyty usporiadali v abecednom poradí. Do piesňových textov sme zasahovali len minimálne a v nevyhnutných prípadoch. Piesne uvádzame v abecednom poradí:

⁴⁰ Za konzultácie ďakujem prof. PhDr. Hane Urbancovej, DrSc.

⁴¹ KOLLÁR, Ján – ŠAFÁRIK, Pavel Jozef: *Piesne svetského ľudu slovenského v Uhorsku*. Ed. Ladislav Galko. Bratislava : Tatran, 1988 [1823, 1827]. KOLLÁR, Ján: *Národné spievanky*. Diel I – II. Ed. Eugen Pauliny. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1953 [1834, 1835].

⁴² CHRÁSTEK, Michal: *Veniec národných piesní slovenských*. Viedeň : Nákladom Eugena Krčméryho, 1862. KRČMÉRY, August Horislav: *Slovenský spoločenský spevník z národných a prstonárodných piesní*. Banská Bystrica : Nákladom Eugena Krčméryho, 1871. RUPPELDT, Karol: *Venček slovenských národných piesní*. Zv. 1. Praha : Nákladom vlastním, 1874. RUPPELDT, Karol: *Venček slovenských národných piesní*. Zv. 2. Praha : Nákladom vlastním, 1884. RUPPELDT, Karol: *Venček slovenských národných piesní*. Zv. 3. Praha : Nákladom vlastním, 1897. SALVA, Karol: *Národní spevník*. Ružomberok : Tlačou a nákladom Karla Salvu, 1897.

⁴³ CHRÁSTEK, Michal (ed.): *Sborník slovenských národných piesní, povestí, přísloví, porekadiel, hádok, hier, obyčajov a povier*. Sväzok I. Viedeň : Matica slovenská, 1870. DOBŠINSKÝ, Pavol (ed.): *Sborník slovenských národných piesní, povestí, přísloví, porekadiel, hádok, hier, obyčajov a povier*. Sväzok II. Martin : Matica slovenská, 1874.

⁴⁴ KADAVÝ– RUPPELDT– MELIČKO – RUPPELDT, Ref. 2. GALKO, Ladislav: *Slovenské spevy*. Druhé doplnené, kritické a dokumentované vydanie. Diel I – VII. Bratislava : Opus, 1972 – 1989.

⁴⁵ Pozri bližšie: URBANCOVÁ, Hana: Klavírne úpravy slovenských ľudových piesní v tlačených edíciách 19. storočia. In: *Musicologica Slovaca*, roč. 9 (35), 2018, č. 1, s. 28–102.

⁴⁶ FERÍK, Ref. 7.

A ja mám milenku
Aj tí naši pľajali
Anička dušička, nekašli
Bohatý šithák
Čierna vlna na bielom baranci
Dievča, dievča, ty si čo fįjala
Dobrú noc, dobrú noc
Ej/Hej, frajerôčky štyri, prečo ste sa bili
Ej, duby, duby zelené
Elena, Elena
Hej, pod Muráňom, tam je krásny svet
Ja som bača veľmi starý
Ja som vojak
Keď ja idem, vyzerám
Keď som išiel od rohu
Keď som pásol na poľany
Keď som trávu kosil
Má milá má velikú
Mám ja starú ženu
My sme dobrí kamaráti
Na Kráľovej holi jasná vatra svieti
Na trenčianskom zámku
Nebanovala bych, kebych nemusela
Nesce mi ženy, nesce mi handry
Otče národov, mocný sveta Pane
Pod horou dubec, pod ním mládenec
Poďme, chlapci, poďme zbýjať
Príde jaro, príde
Sedí hejno sokolů na Tatrách
Sláva nášmu národu
Spi, má zlatá
Šablička brúsená, ty si moja žena
Škoda ťa tu kvitnúť, spanilý kvietočku
Šuhajko luterán
Teč, vodička, teč
To je život, to je svet
Von do pola, junač mladá
Všetci sme Slovania.

Piesňový materiál v Mičátkovej zbierke je rozmanitý nielen z hľadiska jazyka piesní, ale aj z hľadiska repertoáru. Z celkového počtu 39 piesní v slovenskom jazyku sme identifikovali 28 z nich. Varianty viacerých piesní nachádzame v historických zbierkach rôzneho zamerania, čo svedčí o ich dobovej popularite nielen na území Slovenska, ale aj v prostredí Slovákov vo Vojvodine. V menšom počte tu nachádzame piesne, ktoré sa vyskytujú v našich najstarších tlačených piesňových edíciách z prvej polovice 19. storočia (6 piesní). Ako príklad môžeme uviesť dve piesne s incipitmi *Čierna vlna na bielom baranci*⁴⁷ a *Ej, frajerôčky štyri, prečo*

⁴⁷ KOLLÁR – ŠAFÁRIK, Ref. 41, s. 309.

*ste sa bili.*⁴⁸ Veľkú časť piesňového materiálu (16 piesní) nachádzame v dobových tzv. spoločenských spevníkoch, čo predstavuje viac ako 40 % piesní v skúmanom prameni. Ako príklad môžeme uviesť piesne s incipitmi *Teč, vodička, teč*,⁴⁹ *Otče národov, mocný sveta Pane*,⁵⁰ *Ja som bača veľmi starý*.⁵¹ Môžeme tak konštatovať, že značnú časť piesňového repertoáru v Mičátkovej zbierke tvoria piesne, ktoré boli rozšírené nielen medzi Slovákami vo Vojvodine, ale predovšetkým na Slovensku, pričom patrili k celoslovenskému repertoáru. Boli súčasťou spoločenského spevu ako sociálno-kultúrneho fenoménu, ktorý sa začal formovať približne v polovici 19. storočia ako spevný prejav slovenskej meštianskej spoločnosti, pričom mal plniť nacionálno-spoločenské funkcie.⁵² Súčasťou tohto spevu neboli len tradičné ľudové piesne, ale aj piesne pripomínajúce slovenskú minulosť, hymnické a vlastenecké piesne a umelé piesne, ktoré postupne zľudovali. Medzi slovenským etnikom, a to nielen na Slovensku, ale aj v prostredí dolnozemskej Slovákov, sa širili prostredníctvom dobových tlačných spevníkov. Tieto dobové tlače významne prispeli k integrácii a kodifikácii celoslovenského piesňového repertoáru.⁵³

Osobitnú kategóriu tvoria tlačné klavírne úpravy slovenských ľudových piesní, ktoré sa taktiež širili nielen na území Slovenska, ale aj v prostredí dolnozemskej Slovákov. Z tlačných klavírných piesňových úprav u Mičátka nachádzame varianty siedmich piesní, ktoré boli publikované v dobových edíciách klavírných úprav. Autorom prvej s názvom *Trávnice. 100 slovenských národných piesní* (1892, 1893) bol Miloslav Francisci, autormi druhej s názvom *Trávnice ako ich hrával slávny hudobník Joz. Piťo* boli Alexander Piťo a Ján Nepomuk Polášek (1905).⁵⁴ Ako ukážku môžeme uviesť piesne s incipitom *Elena, Elena a Nebanova bych, kebych nemusela*. Pri druhej piesni nachádzame v prameni rukou písanú poznámku s odkazom na Piťove *Trávnice* (Obr. 4).

Piesne z Mičátkovej zbierky nachádzame aj v prvých tlačných vedeckých edíciách ľudových piesní a slovesného folklóru. U Mičátka tieto piesne nie sú početné (4 záznamy). Z nich môžeme spomenúť napríklad piesne s incipitom *Šablička brúsená*⁵⁵ a *Podme chlapi, podme zbíjať*.⁵⁶ Vyšší počet záznamov sme identifikovali v prvej tlačenej edícii slovenských ľudových piesní aj s nápevmi *Slovenské spevy* z rokov 1880 – 1926 (14 piesní). Prvý rozsiahlejší súbor piesní z Vojvodiny vyšiel práve v tejto piesňovej zbierke.⁵⁷ Nie je preto prekvapujúce, že u Mičátka nachádzame vyšší počet variantov piesní práve z tejto edície. Ako príklad uvádzame piesne: *Anička dušička, nekašli*,⁵⁸

⁴⁸ KOLLÁR, Ref. 41, s. 252, č. 231.

⁴⁹ SALVA, Ref. 42, s. 218, č. 294.

⁵⁰ CHRÁSTEK, Ref. 42, s. 222.

⁵¹ CHRÁSTEK, Ref. 42, s. 40-42.

⁵² MELICHERČÍK, Andrej: *Spoločenský spev na Slovensku*. Bratislava : Slovenské nakladateľstvo a vydavateľstvo, 1944.

⁵³ URBANCOVÁ, Ref. 45, s. 76-78.

⁵⁴ URBANCOVÁ, Ref. 45, s. 93-100.

⁵⁵ CHRÁSTEK, Ref. 43, s. 19. č. 36.

⁵⁶ DOBŠINSKÝ, Ref. 43, s. 15-16, č. 21.

⁵⁷ URBANCOVÁ, Ref. 1, s. 66-67.

⁵⁸ KADAVÝ- RUPPELDT – MELIČKO – RUPPELDT, Ref. 2, Diel I, s. 81, č. 222.

*Ej, duby, duby zelené;*⁵⁹ *Dobrá noc, dobrú noc;*⁶⁰ *Keď som trávu kosil;*⁶¹ *Na Kráľovej holi jasná vatra sviati.*⁶²

Nepočetné sú piesne, ktoré sa nachádzajú v piesňových zbierkach z novšieho obdobia a pochádzajú z prostredia vojvodinských Slovákov. Niekoľko piesní sme našli v zbierke J. Feríka, ktorý sa zamerával na dokumentáciu piesní takmer vo všetkých slovenských lokalitách Vojvodiny.⁶³ Takou je napríklad pieseň *Šuhajko luterán*.⁶⁴ Výskyt piesní z Mičátkovej zbierky v piesňových publikáciách z novšieho obdobia svedčí o tom, že tento repertoár sa v prostredí vojvodinských Slovákov zachoval ešte aj v priebehu 20. storočia.

V zbierke J. Mičátka z hľadiska zastúpenia piesňových druhov a žánrov nachádzame viaceré typy piesní. Sú medzi nimi ľudové piesne, napríklad lyrické ľubostné (*Ej, frajerôčky štyri, prečo ste sa bili;*⁶⁵ *Dobrá noc, dobrú noc;*⁶⁶ *Anička dušička, nekašli*),⁶⁷ vojenské piesne (*Na trenčianskom zámku;*⁶⁸ *Šablička brúsená, ty si moja žena*⁶⁹) a iné. K tradičnému repertoáru v Mičátkovej zbierke patria aj piesne spojené s prácou v prírode (*Keď som pásol na polany;* *Keď som trávu kosil*), zbojnícke (*Podme, chlapci, podme zbíjať*), pijanské (*Aj tí naši pijaľali*) a žartovné manželské piesne (*Mám ja starú ženu*). V menšom zastúpení tu nachádzame vlastenecké piesne (napr. *Hej, pod Muráňom, tam je krásny svet*).⁷⁰ Okrem toho sa stretávame aj s piesňami podporujúcimi ideu slovanskej vzájomnosti (napr. *Všetci sme Slovania*).⁷¹ Do spoločenských spevníkov sa dostali aj umelé piesne, ktoré mali svojho autora (prevažne autora piesňových textov). V zbierke J. Mičátka je takou napríklad pieseň *Na Kráľovej holi jasná vatra sviati* a autorom textovej časti piesne je básnik Samo Chalupka (1812 – 1883), jeden z najvýznamnejších predstaviteľov slovenského romantizmu.⁷² Nepočetné sú lascívne piesne, s ktorými sa v zbierkach 19. storočia veľmi nestretávame. Takou je napríklad pieseň s incipitom *Má milá má velikú*. Ide o žartovnú pieseň s erotickými motívami.⁷³ Dôvodom absencie týchto piesní v dobových zbierkach bola skutočnosť, že sa im zberatelia

⁵⁹ KADAVÝ–RUPPELDT – MELIČKO – RUPPELDT, Ref. 2, Diel III, s. 15, č. 44.

⁶⁰ KADAVÝ – RUPPELDT – MELIČKO – RUPPELDT, Ref. 2, Diel I, s. 87, č. 239.

⁶¹ KADAVÝ–RUPPELDT – MELIČKO – RUPPELDT, Ref. 2, Diel II, s. 20, č. 39.

⁶² KADAVÝ–RUPPELDT – MELIČKO – RUPPELDT, Ref. 2, Diel I, s. 145, č. 390.

⁶³ FERÍK, Ref. 7.

⁶⁴ FERÍK, Ref. 7, s. 722.

⁶⁵ CHRÁSTEK, *Veniec národných piesní slovenských*, Ref. 42, s. 282.

⁶⁶ CHRÁSTEK, *Sborník slovenských národných piesní, povestí, prísloví, porekadiel, hádok, hier, obyčajov a povier*, Ref. 42, s. 35, č. 89.

⁶⁷ SALVA, Ref. 42, s. 162, č. 204.

⁶⁸ SALVA, Ref. 42, s. 166, č. 212.

⁶⁹ CHRÁSTEK, Ref. 42, s. 19, č. 36.

⁷⁰ V spoločenských spevníkoch sa namiesto Muráňa spomína Kriváň. In: RUPPELDT, *Venček slovenských národných piesní*. Zv. 1, Ref. 42, s. 17, č. 13. SALVA, Ref. 42, s. 27, č. 26.

⁷¹ CHRÁSTEK, *Veniec národných piesní slovenských*, Ref. 42, s. 66. RUPPELDT, *Venček slovenských národných piesní*. Zv. 1, Ref. 42, s. 27, č. 22. SALVA, Ref. 42, s. 10, č. 8.

⁷² CHRÁSTEK, *Veniec národných piesní slovenských*, Ref. 42, s. 79. KRČMÉRY, Ref. 42, s. 23.

⁷³ KREKOVIČOVÁ, Eva: Erotické motívy v slovenskej ľudovej piesni. In: *Sociologické a štýlovo-kritické koncepty v etnomuzikológii. Zborník z 20. etnomuzikologického seminára*. Ed. Zuzana Krajčiová. Bratislava : Slovenská muzikologická asociácia pri Slovenskej hudobnej únii, 1990, s. 69-98.

vyhýbali a zámerne ich nezaraďovali do piesňových zbierok, prípadne takéto piesne zberateľom nechceli spievať ani speváci samotní. Výskyt uvedenej piesne v Mičátkovej zbierke poukazuje na to, že takéto piesne boli samozrejme prítomné v ľudovom speve aj v 19. storočí, pričom patrili k rozšírenému repertoáru. Mičátkovým cieľom bol zápis dobovo rozšírených a populárnych piesní, a to bez ohľadu na ich žánrovú príslušnosť. Variant tejto piesne sme zaznamenali v rámci našich vlastných terénnych výskumov vo vojvodinskej obci Bajša v roku 2024.⁷⁴

Piesne bez identifikácie (11 zápisov)⁷⁵ môžu poukazovať na repertoár, ktorý vznikol v prostredí Vojvodiny a v určitom období mal svoje miesto v tamojšom piesňovom fonde. Zrejme sa však v priebehu dlhšieho obdobia nezachoval. Avšak nevylučujeme ani možnosť, že niektoré z týchto piesní predstavujú vlastnú tvorbu J. Mičátka. Túto hypotézu čiastočne potvrdzuje literatúra.⁷⁶

Srbské piesne

Určovanie piesní v srbskom (chorvátskom) jazyku predstavovalo o niečo zložitejšiu záležitosť. So srbským repertoárom v piesňovej zbierke pochádzajúcej od slovenského zostavovateľa sme sa stretli po prvýkrát, pričom sme sa museli konfrontovať s pre nás úplne novým piesňovým materiálom. Situáciu komplikovala aj absencia kompletného piesňového textu v približne polovici zápisov. Piesne sme tak identifikovali na základe textových incipitov. Avšak pri piesňach, v ktorých J. Mičátek zaznamenal aj text (12 zápisov), sme porovnávali a vyhľadávali aj kompletne texty piesní. Z celkového počtu 25 zápisov (23 piesní a 2 varianty) sa nám podarilo určiť značnú časť – 20 zápisov. V prípade týchto piesní sme sa zamerali prevažne na ich textovú stránku aj preto, že väčšina piesňových zbierok, ktoré sme mali k dispozícii, obsahovala len textovú zložku piesní. Avšak táto textová zložka vo veľkej miere odzrkadľuje jednak idey samotného zapisovateľa týchto piesní, jednak poukazuje na piesňový repertoár, ktorý mohol byť rozšírený minimálne medzi slovanskými etnikami vo Vojvodine v 19. storočí.

Pri identifikácii srbských piesní sme najprv siahli po dobových tlačených srbských piesňových zbierkach. Ide o zbierky väčšieho alebo menšieho formátu, avšak všetky pochádzajú od významných srbských zberateľov 19. a prvej polovice 20. storočia. Azda najvýznamnejšou spomedzi nich je rozsiahla zbierka Vuka Stefanovića Karadžića (1797 – 1864), srbského jazykovedca, historika, literárneho kritika a zberateľa ústnej ľudovej tvorby, ktorá má 4 zväzky.⁷⁷ Pôvodne bola publikovaná vo Viedni vo viacerých

⁷⁴ LOMEN, Kristina. *Ľudové piesne Slovákov v Bajši*. In: *Bajša. Multikultúrne tradície Slovákov v Bácske*. Ed. Jaroslav Čukan; Boris Michalík. Bácsky Petrovec : Slovenský kultúrny klub, 2025, s. 286.

⁷⁵ Incipity neidentifikovaných piesní: *Bohatý šithák, Dievča, dievča ty si čo fījala, Ja som vojak, My sme dobrí kamaráti, Nesce mi ženy, nesce mi handry, Pod horou dubec, pod ním mládenec, Príde jaro, príde, Sedí hejno sokolů na Tatrách, Sláva našmu národu, Spi, má zlatá, Škoda ťa tu kvitnúť spanilý kvietokku*.

⁷⁶ MARČOKOVÁ, Ref. 19, s. 214.

⁷⁷ KARADŽIĆ, Stefanović Vuk: *Srpske narodne pjesme. Knjiga prva*. Beograd : Izdavačko preduzeće Srbije, 1953. KARADŽIĆ, Stefanović Vuk: *Srpske narodne pjesme. Knjiga druga*. Beograd : Izda-

zväzkoch v roku 1823, 1833 a 1841. Ďalšie piesňové zbierky pochádzajú od srbského hudobného pedagóga a etnomuzikológa Miodraga A. Vasiljevića (1903 – 1963).⁷⁸ K dispozícii sme mali aj piesňové zbierky ďalších autorov, resp. editorov a zostavovateľov.⁷⁹ Pri komparácii incipitov a textov piesní sme však zistili, že srbské piesne z Mičátkovej zbierky sa v uvedených piesňových zbierkach (až na jednu výnimku) nenachádzajú. Poukazuje to na skutočnosť, že srbský piesňový repertoár obsiahnutý v tomto prameni netvorí primárne ľudové piesne, ktoré sa nachádzajú vo vyššie spomenutých edíciách.

Dôležitým podnetom pre ďalší výskum bol poznatok z historiografickej literatúry, podľa ktorého J. Mičátek poznal diela súdobých srbských básnikov.⁸⁰ Táto informácia zásadne prispela k identifikácii jednotlivých piesní. Ukázalo sa, že väčšina z nich pochádza od rôznych autorov (prevažne srbskej národnosti), pôsobiach vo vojvodinskom prostredí, a to najmä v druhej polovici 19. storočia. Z toho možno vyvodiť, že J. Mičátek s najväčšou pravdepodobnosťou zaznamenal dobový piesňový repertoár, ktorý sa šírila medzi viacerými etnickými skupinami vo Vojvodine. Tento repertoár sa mohol šíriť ústnym podaním a zároveň aj prostredníctvom spevníkov vydávaných počas 19. storočia nielen v Srbsku, ale aj v okolitých krajinách. Niektoré piesne, ktoré sme našli v Mičátkovej zbierke, sú obsiahnuté v takýchto spevníkoch publikovaných v Srbsku a v Chorvátsku. Značná časť z nich obsahuje iba textovú zložku piesní.

Textové incipyty piesní sme zoradili podľa abecedného zoznamu. Pri odpise textov zo zbierky sme zachovali pôvodný pravopis autora, ktorý pri zápise srbských piesní využíval slovenskú abecedu a latiniku. Tam, kde je na zápis textu použitá azbuka, sme piesne prepísali v latinke. Vzhľadom na rozmanitosť piesňového repertoáru a autorov, výskyt piesní v jednotlivých piesňových zbierkach uvádzame v poznámke pod čiarou. Tam, kde sa nám nepodarilo nájsť relevantnú piesňovú zbierku, uvádzame štúdiu, prípadne odkaz na internetový zdroj, na základe ktorého bolo možné piesne priradiť k jednotlivým autorom. V zbierke sa nachádzajú nasledujúce piesne:

vačko preduzeće Srbije, ²1953. KARADŽIĆ, Stefanović Vuk: *Srpske narodne pjesme. Knjiga treća*. Beograd : Izdavačko preduzeće Srbije, ²1954. KARADŽIĆ, Stefanović Vuk: *Srpske narodne pjesme. Knjiga četvrta*. Beograd : Izdavačko preduzeće Srbije, ²1954.

⁷⁸ VASILJEVIĆ, Miodrag A.: *Narodne melodije iz Sandžaka. Posebna izdanja, knjiga 5*. Ed. Stana Đurić-Klajn. Beograd : Srpska akademija nauka, Muzikološki institut – Naučna knjiga, 1953. VASILJEVIĆ, Miodrag A.: *Narodne melodije iz Istočne Srbije. Posebna izdanja, knjiga 6*. Ed. Stana Đurić-Klajn. Beograd : Srpska akademija nauka, Muzikološki institut – Naučna knjiga, 1953. VASILJEVIĆ, Miodrag A.: *Narodne melodije Leskovačkog kraja. Posebna izdanja, knjiga 11*. Ed. Stana Đurić-Klajn. Beograd : Srpska akademija nauka, Muzikološki institut – Izdavačka ustanova Naučno delo, 1960. VASILJEVIĆ, Miodrag A.: *Narodne melodije Crne Gore. Posebna izdanja, knjiga 12*. Ed. Stana Đurić-Klajn. Beograd : Srpska akademija nauka, Muzikološki institut – Izdavačka ustanova Naučno delo, 1965.

⁷⁹ ĐORĐEVIĆ, Vladimir R.: *Srpske narodne melodije (Južna Srbija)*. Skopje : Skopsko naučno društvo, 1928. ĐORĐEVIĆ, Vladimir R.: *Srpske narodne melodije (Predratna Srbija)*. Beograd : izdanje autora, 1931. MOKRANJAC, Stevan S.: *Zapisi narodnih melodija. Posebna izdanja, knjiga 13*. Ed. Stana Đurić-Klajn. Beograd : Muzikološki institut – Naučno delo, 1966.

⁸⁰ MARČOKOVÁ, Ref. 19.

Ajd na noge braćo sada
 Brankovo Radičevićovo „Kolo“⁸¹
 Čašicama pesmicama i junačkim zdravicama „veslaj“
 Čergo moja čergice⁸²
 Deset sati u veče
 Kde tičiće miloglasnim glasom pevaju⁸³
 Kod Sabadke levičari piju
 Kom mlada u žila krv junačka vri⁸⁴
 Nije gazda ko ima volova⁸⁵
 Onamo namo za brda ona⁸⁶
 Orao klikće sa visine⁸⁷
 Rane moje ljuto tištu⁸⁸
 Sabljo moja dimiskijo⁸⁹
 Srbijanci i Bošnjaci potecite žurno
 Srbija se digla veće⁹⁰
 Stiglo pismo svoji više nismo⁹¹
 Sunce jarko! Ne sijaš jednako⁹²
 Udovica, sirotica, to se lažno kaže⁹³
 Već iz gustog luga, kupe sa hajduci⁹⁴

⁸¹ Autorom textu piesne je významný srbský básnik Branko Radičević (1824 – 1853). Uvedené „Kolo“ je súčasťou rozsiahlej básne s názvom *Đački rastanak* (Rozlúčka žiakov). Dostupné na: <<https://www.poezijasustine.rs/2017/08/branko-radicevic-djacki-rastanak.html>> [Cit. 21. 10. 2025.]

⁸² Autorom textu piesne je srbský spisovateľ a básnik Milorad Popović Šapčanin (1841 – 1895). Dostupné na: <<https://distrikt.rs/knjizevnik-koji-je-zbog-ljubavi-prema-rodnom-gradu-imenu-dodao-sapcanin/>> [Cit. 21. 10. 2025.]

⁸³ Autorom textu piesne je chorvátsky básnik Jure Tordinac (1813 – 1893). In: DEŽELIĆ, Gjuro: *Pjesmarica ili Zbirka rado pjevanih pjesamah*. Zagreb : Naklada i tiska Dragutina Albrechta, 1872, s. 139-142.

⁸⁴ In: DEŽELIĆ, Ref. 83, s. 615-616.

⁸⁵ In: MARETIĆ, T. – BORANIĆ, D.: *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*. Zagreb : Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti, 1902, s. 97.

⁸⁶ Autorom textu piesne je Nikola I. Petrović-Njegoš (1841 – 1921), čiernohorský kráľ (predtým knieža), básnik a panovník Čiernej Hory. Dostupné na: <https://en.wikipedia.org/wiki/Onamo,_%27namo!> [Cit. 21. 10. 2025.]

⁸⁷ Autorom textu piesne je srbský pravoslávny kňaz a básnik Vasilije Živković (1819 – 1891). Dostupné na: <<https://pancevomojkraj.rs/kultura/17/09/2022/znameniti-pancevac-prota-vasa-zivkovic/>> [Cit. 21. 10. 2025.]

⁸⁸ In: DEŽELIĆ, Ref. 83, s. 285-286.

⁸⁹ Autorom textu piesne je srbský básnik Dimitrije Mita Popović (1841 – 1888), nápev skomponoval slovinsko-srbský skladateľ Davorin Jenko (1835 – 1914). Dostupné na: <<https://www.youtube.com/watch?v=QXsNZXjIDz0>> [Cit. 21. 10. 2025.]

⁹⁰ Autorom textu piesne je chorvátsky básnik Orsat (Meda) Pucić (1821 – 1882). In: BAKIJA, Katja: *Pjesnički opus Orsata (Meda) Pucića*. In: *Nauka i svet. Zbornik radova*. Ed. Bojana Dimitrijević. Niš: Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu, s. 431-453.

⁹¹ Incipit piesne v zbierke *Vino pije*. In: VASILJEVIĆ, Narodne melodije Crne Gore, Ref. 47, s. 181-182.

⁹² Autorom textu piesne je srbský básnik Isidor Ćirić (1844 – 1893), autorom melódie je srbský skladateľ Kornelije Stanković (1831 – 1865). Dostupné na: <https://www.youtube.com/watch?v=CO0E5kJyS5w&list=RDCO0E5kJyS5w&start_radio=1> [Cit. 21. 10. 2025.]

⁹³ Autorom textu piesne je chorvátsky básnik Ilija Okrugić Srijemac (1827 – 1897). In: OKRUGIĆ SRIJEMAC, Ilija: *Lirika*. Ed. Jasna Melvinger. Zemun : Zajednica Hrvata Zemuna, 2017, s. 103-104.

⁹⁴ In: DEŽELIĆ, Ref. 83, s. 282.

Vojvodinu grob pokriva⁹⁵
Vozila se po moru galija⁹⁶
Za jedan časak radosti⁹⁷
Zašto da se ja brinem.⁹⁸

Väčšina uvedených piesní vznikla v priebehu 19. storočia alebo na začiatku 20. storočia. Pri takmer polovici z nich možno určiť autora textu piesne. Ide o obdobie, keď balkánske národy čelili osmanskej nadvláde, vojenským konfliktom a prechádzali procesom národného obrodzenia. Táto skutočnosť sa odráža v hrdinských a patriotických (vlasteneckých) piesňach, ktoré oslavujú bojovníkov, vojakov-hajdukov a obranu vlasti (napr. *Orao klikće sa visine; Srbija se digla veće; Vojvodinu grob pokriva*). Popri vojenských a hrdinských témach sa v Mičátkovej zbierke nachádzajú aj piesne tematicky zamerané na každodenný život, lásku a zábavu. Texty viacerých piesní, pri ktorých sme uviedli autorov, zodpovedajú svojou poetikou romantizmu – literárnemu smeru, ktorý sa presadil aj v kultúrach na Balkáne.

Piesne v ďalších jazykoch

Okrem piesní v slovenskom a srbskom/chorvátskom jazyku sú v Mičátkovej zbierke v oveľa nižšom počte zastúpené piesne v českom jazyku (5 piesní), maďarskom jazyku (5 piesní), ruskom/rusínskom jazyku (3 piesne) a nemeckom jazyku (2 piesne). Z tohto viacjazyčného súboru piesní sa 4 zápisy z hľadiska jazyka nepodarilo identifikovať vôbec, a to najmä z dôvodu jazykovej bariéry. Na tomto mieste uvádzame incipity piesní v českom jazyku: *Kolik dala hubiček; Tam u Králové Hradec; Co se mnoho staráme; Z výsosti nebeské jdu k vám; Kde v klidném lúnu stoletá Tatra*. Z maďarského repertoáru v zbierke nachádzame napríklad piesne *Maros víze folyik isendesen, Erger, Berger* a *Azért hogy én szegény legény vagyok*. Incipity piesní v ruskom/rusínskom jazyku autor zapisoval foneticky (podobne ako pri srbských a chorvátskych piesňach): *Oj, ty divčino zaručenája; Naša žižen karotka; Jedna hora vysokaja*. V nemeckom jazyku autor zaznamenal piesne *Die Leopolds Kirche* a *Dort drüben übern Bache*.

Piesňový repertoár ako odraz doby a prostredia

Piesňový repertoár v Mičátkovej hudobnej zbierke zjavne odráža nielen idey jej autora, ale zároveň aj dobu a sociálno-kultúrne prostredie, v ktorom Ján Mičátek pôsobil. K významným hnutiam tejto doby patrí aj slovenské národné obrodzenie, ktoré sa rozvíjalo na Slovensku vo viacerých etapách približne od konca 18. do polovice 19. storo-

⁹⁵ Autorom textu piesne je srbský hudobník a básnik Dimitrije Mita Orešković (1816 – 1867). In: MANDIĆ, Predrag: *Dimitrije Mita Orešković – Sećujac u srpskoj kulturnoj istoriji*. Pečuj : Zajedničko izdanje Samouprave Srba u Pečuju i Pečujsko-baranjskog srpskog udruženja, 2016.

⁹⁶ In: MATICKI, Miodrag: *Od sna do zapada: lirske pesme banatske vojne granice iz zbirke Vladana Arsenijevića*. Vršac : Klub pisaca, 1967, s. 42.

⁹⁷ In: OKRUGIĆ SRIJEMAC, Ref. 93, s. 103-104.

⁹⁸ In: DEŽELIĆ, Ref. 83, s. 699.

čia.⁹⁹ Avšak v prostredí vojvodinských Slovákov malo výrazné dozvuky aj v neskoršom období. Národné obrozenie vo Vojvodine predstavuje významnú etapu formovania národného povedomia Slovákov v inoetnickom prostredí. Kľúčovú úlohu pri zachovaní slovenského jazyka a tradícií zohrávali cirkevné školy a farské inštitúcie. Obrozenie sa spočiatku prejavovalo v cirkevných a osvetových spolkoch aj vo vydávaní náboženskej a vlasteneckej literatúry. Významnú úlohu zohrávali duchovní, ktorí pripravovali učebnice, modlitebné knihy a básnickú tvorbu v slovenskom jazyku. Cieľom týchto aktivít bolo zachovanie a ďalšie rozvíjanie slovenského jazyka a kultúry, budovanie školských inštitúcií s vyučovaním v slovenskom jazyku a formovanie národného povedomia.¹⁰⁰

Uvedené procesy sa v značnej miere odrážajú aj na piesňovom materiáli v hudobnej zbierke J. Mičátka. Svojimi širokospektrálnymi aktivitami, vrátane záujmu o fenomén piesne spojenej s jazykom, podporoval zachovanie jazykovej, kultúrnej a národnej identity Slovákov vo Vojvodine:

„Ako všestranne erudovaný a ‚výborneučený‘ (ako to vo svojej valedikcii uvádza autor veršov petrovský učiteľ Pavel Šuška) príslušník slovenskej dolnozemskej inteligencie Ján Mičátek sa snažil tvoriť verše najmä podľa vzoru romantických básnikov, ktorých diela dôverne poznal. Ešte ako študent si sám zostavoval vlastné zbierky, resp. rukopisné zborníky piesní a básní, ktorých najväčšiu časť tvorili vlastenecké básne Karola Kuzmányho, Sama Tomášika, Viliama Paulinyho-Tótha, Jána Kalinčiaka, ako i české, chorvátske, srbské, ruské, poľské a rusínske piesne. Táto tvorba mala nemalý podiel na Mičátkovom ideovom dozrievaní a jeho rukopisné zborníky sú najlepším svedectvom o jeho záujme o literatúru a jeho stotožňovaní literárnych cieľov s cieľmi národného rázu.“¹⁰¹

Piesňový repertoár z jeho hudobnej zbierky potvrdzuje skutočnosť, že hlboko veril v ideu slovanskej vzájomnosti, ktorá bola v 19. storočí rozšírená vo vzdelaneckom prostredí vlastencov medzi viacerými slovanskými etnikami v Európe:¹⁰² „Svoju buditelskú a osvetovo-kultúrnu činnosť Mičátkovci stavali na podkladoch tak už prežitej myšlienky slovanskej vzájomnosti Jána Kollára, memorandových a matičných požiadaviek, ako i v zmysle hlasistického hesla ‚Osvetou ľudu k slobode národa‘ a v zmysle slovensko-srbskej, resp. južnoslovansko-slovenskej spolupráce.“¹⁰³

Uvedené údaje z odbornej literatúry v značnej miere objasňujú Mičátkov záujem o piesne v srbskom a chorvátskom jazyku, ako aj ich relatívne bohaté zastúpenie v nami skúmanom prameni. O tom, že Mičátek uvedené jazyky ovládal, svedčí skutočnosť, že publikoval nielen v slovenských, ale aj v srbských časopisoch.¹⁰⁴ Zároveň nemožno

⁹⁹ MATULA, Vladimír : Slovenské národné obrozenie. Bratislava : Veda, 2002. LETZ, Róbert: *Slovenské dejiny IV: 1790 – 1918*. Bratislava: Literárne informačné centrum, 2009.

¹⁰⁰ SKLABINSKÁ, Milina – MOSNÁKOVÁ, Katarína: *Slováci v Srbsku z aspektu kultúry*. Nový Sad : Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov, 2012.

¹⁰¹ MARČOKOVÁ, Ref. 19, s. 214.

¹⁰² CAPEK, Thomas: *The Slovaks of Hungary, Slavs and Pan Slavism*. New York : Knickerbocker Press, 1906. Dostupné na internete: <<https://archive.org/details/slovaksofhungary00capeuoft/mode/2up/>> [Cit. 25. 09. 2025.] STERGAR, Rok: Pan Slavism. Dostupné na internete: <<https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/panslavism/>> [Cit. 25. 09. 2025.]

¹⁰³ VALIHORA, Ref. 19, s. 9, 15.

¹⁰⁴ MARČOKOVÁ, Ref. 19, s. 12.

opomenúť ani fakt, že srbský a chorvátsky piesňový repertoár sa do Mičátkovej zbierky mohol dostať aj z dôvodu územnej blízkosti týchto dvoch etníc. Otvorenou zostáva otázka, či ide o repertoár, ktorý Slováci vo Vojvodine bežne spievali, alebo to je repertoár, pomocou ktorého samotný autor šíril svoje národno-buditeľské idey.

Výskyt piesní v Mičátkovej zbierke v ďalších jazykoch, najmä v nemeckom a maďarskom jazyku, mohol súvisieť s príslušnosťou Vojvodiny k Rakúsko-Uhorskej monarchii, kde boli tieto jazyky súčasťou oficiálnej (administratívno-správnej a vzdelávacej) komunikácie. Na druhej strane, vo Vojvodine sa vyskytovali aj príslušníci maďarského a nemeckého etnika, ktorí sa podieľali na viacetnickom charaktere tohto územia.

Oblasť Vojvodiny sa historicky sformovala ako multietnické teritórium. Na tomto teritóriu vedľa seba existovali enklávy mnohých etníc – okrem Slovákov tu žili Nemci, Maďari, Rumuni, Rusíni, Židia, Rómovia, Česi, Chorváti a ďalšie etniká.¹⁰⁵ Viacjazyčnosť piesňového repertoáru v hudobnej zbierke J. Mičátka môže mať teda viacero príčin a dôvodov. Pri ich ďalšom štúdiu by v značnej miere pomohol výskum nielen z pohľadu muzikológie a etnomuzikológie, ale aj lingvistiky, literárnej vedy, všeobecnej histórie, kultúrnej histórie či sociológie.

Záver

Rukopisná hudobná zbierka Jána Branislava Mičátka predstavuje jeden z najstarších dnes dostupných historických prameňov, ktorý súvisí s tradičným spevom Slovákov vo Vojvodine. Význam tejto zbierky spočíva nielen v dokumentačnej hodnote samotných piesní, ale aj v ich širšom kultúrno-historickom kontexte, ktorý odhaľuje formovanie národnej a kultúrnej identity vojvodinských Slovákov v 19. storočí.

V štúdiu sme priniesli základné údaje k prameňu, opis jeho obsahu, ako aj bližšiu identifikáciu slovenského a srbského, resp. chorvátskeho piesňového repertoáru. Ten sme zároveň zaradili do dobového a teritoriálneho kontextu. Pri identifikácii piesní sme vychádzali predovšetkým z textovej stránky piesní. Ukázalo sa, že slovenský rovnako ako srbský (chorvátsky) piesňový materiál v zbierke z hľadiska obsahu piesní odráža do veľkej miery dobové idey (zachovanie národnej identity, ale aj podpora idey o slovanskej vzájomnosti). Piesne v skúmanom prameni tak svedčia o živom kontakte tradičného repertoáru s dobovými kultúrnymi a spoločenskými vplyvmi. Na druhej strane piesňový materiál z Mičátkovej zbierky zodpovedá multietnickému prostrediu Vojvodiny, kde vedľa seba žili príslušníci viacerých etníc. Tento prameň je zároveň dôkazom, že slovenská komunita vo Vojvodine aj prostredníctvom piesňových zbierok rôzneho typu (významné piesňové edície a spoločenské spevníky 19. storočia) uchovávala kultúrne dedičstvo starej vlasti. Z etnomuzikologického hľadiska poskytuje cenný materiál, ktorý prispieva k poznaniu vývinu tradičnej piesňovej kultúry Slovákov v inoetnickom prostredí. Ojedinelý výskyt prameňa poukazuje na potrebu systematickej ochrany rukopisných materiálov, ktoré sú často uložené mimo inštitucionálnych archívov a sú ohrozené zánikom. Mičátkov rukopis je nielen cenným historickým svedectvom, ale aj impulzom pre ďalší interdisciplinárny výskum. Poznatky z tohto prameňa tak môžu byť významné

¹⁰⁵ PETSINIS, Vassilis: *National Identity in Serbia. The Vojvodina and a Multi-Ethnic Community in the Balkans*. London; New York : I. B. Tauris, 2020.

z hľadiska rekonštrukcie kultúrnej pamäti Slovákov vo Vojvodine a napomáhajú hlbšie pochopenie procesov, ktoré prispeli k formovaniu kultúrnej identity.

Štúdia je súčasťou grantového projektu VEGA č. 2/0100/22 „Historické pramene tradičného slovenského spevu: typológia, rekonštrukcia, interpretácia“ (2022 – 2025), riešeného v Ústave hudobnej vedy SAV, v. v. i.

Bibliografia

- BAKIJA, Katja: Pjesnički opus Orsata (Meda) Pucića. In: *Nauka i svet. Zbornik radova*. Ed. Bojana Dimitrijević. Niš : Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu, s. 431-453.
- BENKOVÁ, Kvetoslava: *Od Petrovca do Málinca. Zbierka slovenských ľudových piesní. I. časť – Svadba*. Báčsky Petrovec : Ast Kultúra, 2005.
- BENKOVÁ, Kvetoslava: *Od Petrovca do Málinca – II. časť. Priadky a páračky v slove a piesni*. Báčsky Petrovec : Ast Kultúra, 2006.
- BENKOVÁ, Kvetoslava: *Od Petrovca do Málinca – III. časť. Balady v slove a piesni*. Báčsky Petrovec : Ast Kultúra, 2007.
- BENKOVÁ, Kvetoslava: *Od Petrovca do Málinca – IV. časť. Výročné zvyky v slove a piesni*. Nový Sad : Hlas ľudu, 2009.
- BEREDIOVÁ-STUPAVSKÁ, Ľudmila: Eržika Mičátková, nositeľka rádu Svätého Savu V. stupňa. In: VALENTÍK, Vladimír (ed.): *Kysáč 1773 – 2013*. Báčsky Petrovec; Kysáč : Slovenské vydavateľské centrum; Matica slovenská v Srbsku; Rada miestneho spoločenstva, 2013, s. 843.
- BEREDIOVÁ-STUPAVSKÁ, Ľudmila: Chronologický prehľad učiteľov pôsobiacich v Kysáči od roku 1785. In: VALENTÍK, Vladimír (ed.): *Kysáč 1773 – 2013*. Báčsky Petrovec; Kysáč : Slovenské vydavateľské centrum; Matica slovenská v Srbsku; Rada miestneho spoločenstva, 2013, s. 290-304.
- CAPEK, Thomas: *The Slovaks of Hungary, Slavs and Panslavism*. New York : Knickerbocker Press, 1906.
- ČÁNIOVÁ, Kvetoslava: *Ludové piesne Slovákov vo Vojvodine*. [Diplomová práca.] Bratislava : Vysoká škola múzických umení, 1975.
- DEŽELIĆ, Gjuro: *Pjesmarica ili Zbirka rado pjevanih pjesamah*. Zagreb : Naklada i tiska Dragutina Albrechta, 1872.
- DOBŠINSKÝ, Pavol (ed.): *Sborník slovenských národných piesní, povestí, prísloví, porekadiel, hádok, hier, obyčajov a povier. Sväzok II*. Martin : Matica slovenská, 1874.
- ĐORĐEVIĆ, Vladimir R.: *Srpske narodne melodije (Južna Srbija)*. Skoplje : Skopsko naučno društvo, 1928.
- ĐORĐEVIĆ, Vladimir R.: *Srpske narodne melodije (Predratna Srbija)*. Beograd : izdanje autora, 1931.
- ELSCHEKOVÁ, Alica: Výskum ľudových piesní na Slovensku a u Slovákov v zahraničí. In: *Slovenská hudba vo Vojvodine. Zborník prác I. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov*. Nový Sad, 16. apríla 2005. Ed. M. Sklabinská. Nový Sad : Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku a Čiernej Hore, 2006, s. 9-25.
- ELSCHEKOVÁ, Alica – ELSCHKEK, Oskár: *Úvod do štúdia slovenskej ľudovej hudby*. Bratislava : Hudobné centrum, 2005.
- FERIĆ, Juraj: *Ludové piesne Slovákov vo Vojvodine*. Báčsky Petrovec : Kultúra, 2004.
- FILIP, Michal – MIŠKOVIC, Juraj – KMEŤ, Martin: *Slovenské ľudové piesne zo Starej Pazovy*. Báčsky Petrovec : Kultúra, 1996.

- GALKO, Ladislav: *Slovenské spevy. Druhé doplnené, kritické a dokumentované vydanie. Diel I – VII.* Bratislava : Opus, 1972 – 1989.
- GAŠPAROVIČOVÁ, Anna: Dejiny knižnice Michala Babinku v Kysáči. In: VALENTÍK, Vladimír (ed.): *Kysáč 1773 – 2013.* Báčsky Petrovec; Kysáč : Slovenské vydavateľské centrum; Matica slovenská v Srbsku; Rada miestneho spoločenstva, 2013, s. 334.
- HODOLIČOVÁ, Jarmila: Z verejnej a literárnej činnosti Eržiky Mičátkovej. In: VALENTÍK, Vladimír (ed.): *Kysáč 1773 – 2013.* Báčsky Petrovec; Kysáč : Slovenské vydavateľské centrum; Matica slovenská v Srbsku; Rada miestneho spoločenstva, 2013, s. 341-346.
- CHRÁSTEK, Michal: *Veniec národných piesní slovenských.* Viedeň : Nákladom Eugena Krčméryho, 1862.
- CHRÁSTEK, Michal (ed.): *Sborník slovenských národných piesní, povestí, prísloví, porekadiel, hádok, hier, obyčajov a povier. Sväzok I.* Viedeň : Matica slovenská, 1870.
- KADAVÝ, Ján – RUPPELDT, Karol – MELIČKO, Ján – RUPPELDT, Miloš (eds): *Slovenské spevy. Diel I – III.* Turčiansky Svätý Martin : Vydávajú Priatelia Slovenských spevov, 1880 – 1926.
- KARADŽIĆ, Stefanović Vuk: *Srpske narodne pjesme. Knjiga prva.* Beograd : Izdavačko preduzeće Srbije, 1953.
- KARADŽIĆ, Stefanović Vuk: *Srpske narodne pjesme. Knjiga druga.* Beograd : Izdavačko preduzeće Srbije, 1953.
- KARADŽIĆ, Stefanović Vuk: *Srpske narodne pjesme. Knjiga treća.* Beograd : Izdavačko preduzeće Srbije, 1954.
- KARADŽIĆ, Stefanović Vuk: *Srpske narodne pjesme. Knjiga četvrta.* Beograd : Izdavačko preduzeće Srbije, 1954.
- KMEŤ, Andrej: *Prostonárodné vianočné piesne. Nápevy vianočných piesní. [I.–II.].* Ed. Hana Urbancová. Bratislava : Hudobné centrum, 2007.
- KOLLÁR, Ján – ŠAFÁRIK, Pavel Jozef: *Piesne svetské ľudu slovenského v Uhorsku.* Ed. Ladislav Galko. Bratislava : Tatran, 1988.
- KOLLÁR, Ján: *Národné spievanky. Diel I – II.* Ed. Eugen Pauliny. Bratislava : Slovenské vydavateľstvo krásnej literatúry, 1953.
- KRČMÉRY, August Horislav: *Slovenský spoločenský spevník z národných a prostonárodných piesní.* Banská Bystrica : Nákladom Eugena Krčméryho, 1871.
- KREKOVIČOVÁ, Eva: Erotické motívy v slovenskej ľudovej piesni. In: *Sociologické a štylovokritické koncepty v etnomuzikológii. Zborník z 20. etnomuzikologického seminára.* Ed. Zuzana Krajčiová. Bratislava : Slovenská muzikologická asociácia pri Slovenskej hudobnej únii, 1990, s. 69-98.
- LETZ, Róbert: *Slovenské dejiny IV: 1790 – 1918.* Bratislava : Literárne informačné centrum, 2009.
- LOMEN, Kristina: *Tradičná piesňová kultúra Slovákov v Starej Pazove v Srbsku.* Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, 2021, s. 41-44.
- LOMEN, Kristina: *Zbierka slovenských ľudových piesní z Vojvodiny Jána Lomena.* Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, v. v. i., 2024.
- LOMEN, Kristina: K problematike historických prameňov tradičného spevu Slovákov na Dolnej zemi vo Vojvodine. In: *Dejiny kultúry vojvodinských Slovákov : zborník prác z medzinárodnej konferencie v Báčskom Petrovci 19. februára 2024.* Ed. V. Valentík; K. Mosnáková-Baglašová. Báčsky Petrovec : Slovenský kultúrny klub v Srbsku, 2025, s. 62-73.
- LOMEN, Kristina: Ľudové piesne Slovákov v Bajši. In: *Bajša. Multikultúrne tradície Slovákov v Bážke.* Ed. Jaroslav Čukan; Boris Michalík. Báčsky Petrovec : Slovenský kultúrny klub, 2025, s. 249-304.

- MANDIĆ, Predrag: *Dimitrije Mita Orešković – Sečujac u srpskoj kulturnoj istoriji*. Pečuj : Zajedničko izdanje Samouprave Srba u Pečuju i Pečujsko-baranjskog srpskog udruženja, 2016.
- MARČOKOVÁ, Daniela: *Z dejín základnej školy v Kysáči (1785 – 1945). Pri príležitosti 250. výročia príchodu Slovákov do Kysáča*. Nový Sad; Báčsky Petrovec : Filozofická fakulta univerzity v Novom Sade; Slovenské vydavateľské centrum v Báčskom Petrovci, 2023.
- MARČOKOVÁ, Daniela: *Morena. Zbierka pohrebných básní Jána Mičátka z roku 1862*. Nový Sad : Slovenská evanjelická augsburského vyznania cirkev v Srbsku, 2024, s. 8-17.
- MARETIĆ, T. – BORANIĆ, D.: *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena*. Zagreb : Jugoslovenska akademija znanosti i umjetnosti, 1902.
- MATICKI, Miodrag: *Od sna do zapada: lirske pesme banatske vojne granice iz zbirke Vladana Arsenijevića*. Vršac : Klub pisaca, 1967.
- MATULA, Vladimír : *Slovenské národné obrozenie*. Bratislava : Veda, 2002.
- MEDVEĎOVÁ, Anna: Živé pamäte národa. In: *Slovenská hudba vo Vojvodine*. Zborník prác 1. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov. Nový Sad, 16. apríla 2005. Ed. M. Sklabinská. Nový Sad : Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku a Čiernej Hore, 2006, s. 65-82.
- MELICHERČÍK, Andrej: *Spoločenský spev na Slovensku*. Bratislava : Slovenské nakladateľstvo a vydavateľstvo, 1944.
- MIŠKOVIC, Juraj: K zbierke Slovenské ľudové piesne zo Starej Pazovy. In: FILIP, Michal – MIŠKOVIC, Juraj – KMEŤ, Martin: *Slovenské ľudové piesne zo Starej Pazovy*. Báčsky Petrovec : Kultúra, 1996, s. 9-18.
- MOKRANJAC, Stevan S.: *Zapisi narodnih melodija. Posebna izdanja, knjiga 13*. Ed. Stana Đurić-Klajn. Beograd : Muzikološki institut – Naučno delo, 1966.
- OKRUGIĆ SRIJEMAC, Ilija: *Lirika*. Ed. Jasna Melvinger. Zemun : Zajednica Hrvata Zemuna, 2017.
- PETSINIS, Vassilis: *National Identity in Serbia. The Vojvodina and a Multi-Ethnic Community in the Balkans*. London; New York : I. B. Tauris, 2020.
- RUPPELDT, Karol: *Venček slovenských národných piesní*. Zv. 1. Praha : Nákladem vlastním, 1874.
- RUPPELDT, Karol: *Venček slovenských národných piesní*. Zv. 2. Praha : Nákladem vlastním, 1884.
- RUPPELDT, Karol: *Venček slovenských národných piesní*. Zv. 3. Praha : Nákladem vlastním, 1897.
- SALVA, Karol: *Národní spevník*. Ružomberok : Tlačou a nákladem Karla Salvu, 1897.
- SKLABINSKÁ, Milina – MOSNÁKOVÁ, Katarína: *Slováci v Srbsku z aspektu kultúry*. Nový Sad : Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov, 2012.
- SKLABINSKÁ, Milina: Digitalizácia archívnej zbierky slovenských piesní v Múzeu Vojvodiny. In: *Slovenská hudba vo Vojvodine*. Zborník prác 3. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov. Nový Sad, 6. októbra 2007. Ed. M. Sklabinská. Nový Sad : Národnostná rada slovenskej národnostnej menšiny v Srbsku, 2008, s. 50-59.
- STERGAR, Rok: Panslavism. Dostupné na internete: <<https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/panslavism/>> [Cit. 25. 09. 2025.]
- TOMÁŠ, Pavel – BALÁŽ, Pavel: *Keď si ja zaspievam... Zbierka slovenských ľudových piesní z Kovačice a Padiny*. Martin : Matica slovenská, 1997.
- URBANCOVÁ, Hana: Výskum piesňovej tradície Slovákov vo Vojvodine – dokumentácia a reflexia. In: SKLABINSKÁ, Milina (ed.): *Slovenská hudba vo Vojvodine. Hudobné umenie v živote človeka. Zborník prác 10. konferencie muzikológov a hudobných odborníkov*. Nový Sad, 21. novembra 2014. Nový Sad : Ústav pre kultúru vojvodinských Slovákov, 2015, s. 9-32.
- URBANCOVÁ, Hana: *Vybrané kapitoly z dejín slovenskej etnomuzikológie*. Bratislava : Ústav hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied, 2016.
- URBANCOVÁ, Hana: Klavírne úpravy slovenských ľudových piesní v tlačených edíciách 19. storočia. In: *Musicologica Slovaca*, roč. 9 (35), 2018, č. 1, s. 28-102.

- URBANCOVÁ, Hana: Multilingual Songbooks in Slovakia in the 19th Century. In: *Traditiones*, roč. 51, 2022, č. 2, s. 27-42.
- URBANCOVÁ, Hana: Personálny spevník v období národného obrozenia : notovaná rukopisná zbierka Alojza Dortsáka z roku 1838. In: *Ethnomusicologicum VI*. Ed. Hana Urbancová. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, v. v. i., 2023, s. 33-110.
- URBANCOVÁ, Hana: Historická etnomuzikológia: genéza, predmet, ciele a metódy. In: *Ethnomusicologicum VI*. Ed. Hana Urbancová. Bratislava : Ústav hudobnej vedy SAV, v. v. i., 2023, s. 9-110.
- VALENTÍK, Vladimír (ed.): *Kysáč 1773 – 2013*. Báčsky Petrovec; Kysáč : Slovenské vydavateľské centrum; Matica slovenská v Srbsku; Rada miestneho spoločenstva, 2013.
- VALENTÍK, Vladimír: Národovská rodina Mičátkovcov v Kysáci. In: VALENTÍK, Vladimír (ed.): *Kysáč 1773 – 2013*. Báčsky Petrovec; Kysáč : Slovenské vydavateľské centrum; Matica slovenská v Srbsku; Rada miestneho spoločenstva, 2013, s. 831-832.
- VALENTÍK, Vladimír: Pešo na zakladajúce zhromaždenie Matice slovenskej roku 1863. In: VALENTÍK, Vladimír (ed.): *Kysáč 1773 – 2013*. Báčsky Petrovec; Kysáč : Slovenské vydavateľské centrum; Matica slovenská v Srbsku; Rada miestneho spoločenstva, 2013, s. 832.
- VALIHOVA, Jozef: Ján Mičátek v kultúrnych dejinách vojvodinských Slovákov. In: *Zborník Spolku vojvodinských slovakistov*. Ed. Daniel Dudok. Nový Sad : Spolok vojvodinských slovakistov, 1979, roč. 1, s. 105-114.
- VASILJEVIĆ, Miodrag A.: *Narodne melodije iz Istočne Srbije. Posebna izdanja, knjiga 6*. Ed. Stana Đurić-Klajn. Beograd : Srpska akademija nauka, Muzikološki institut – Naučna knjiga, 1953.
- VASILJEVIĆ, Miodrag A.: *Narodne melodije iz Sandžaka. Posebna izdanja, knjiga 5*. Ed. Stana Đurić-Klajn. Beograd : Srpska akademija nauka, Muzikološki institut – Naučna knjiga, 1953.
- VASILJEVIĆ, Miodrag A.: *Narodne melodije Leskovačkog kraja. Posebna izdanja, knjiga 11*. Ed. Stana Đurić-Klajn. Beograd : Srpska akademija nauka, Muzikološki institut – Izdavačka ustanova Naučno delo, 1960.
- VASILJEVIĆ, Miodrag A.: *Narodne melodije Crne Gore. Posebna izdanja, knjiga 12*. Ed. Stana Đurić-Klajn. Beograd : Srpska akademija nauka, Muzikološki institut – Izdavačka ustanova Naučno delo, 1965.

Internetové zdroje

- <<http://www.slovackizavod.org.rs/narodna-kultura/kulturno-umetnicka-drustva/1997>> [Cit. 09. 09. 2025.]
- <<https://encyclopedia.1914-1918-online.net/article/panslavism/>> [Cit. 25. 09. 2025.]
- <<https://archive.org/details/slovaksofhungary00capeuoft/mode/2up/>> [Cit. 25. 09. 2025.]
- <<https://www.poezijasustine.rs/2017/08/branko-radicevic-djacki-rastanak.html>> [Cit. 21. 10. 2025.]
- <<https://distrikt.rs/knjizevnik-koji-je-zbog-ljubavi-prema-rodnom-gradu-imenu-dodao-sapcanin/>> [Cit. 21. 10. 2025.]
- <<https://pancevomojkraj.rs/kultura/17/09/2022/znameniti-pancevac-prota-vasa-zivkovic/>> [Cit. 21. 10. 2025.]
- <[https://en.wikipedia.org/wiki/Onamo,_%27namo!](https://en.wikipedia.org/wiki/Onamo,_%27namo!>)> [Cit. 21. 10. 2025.]

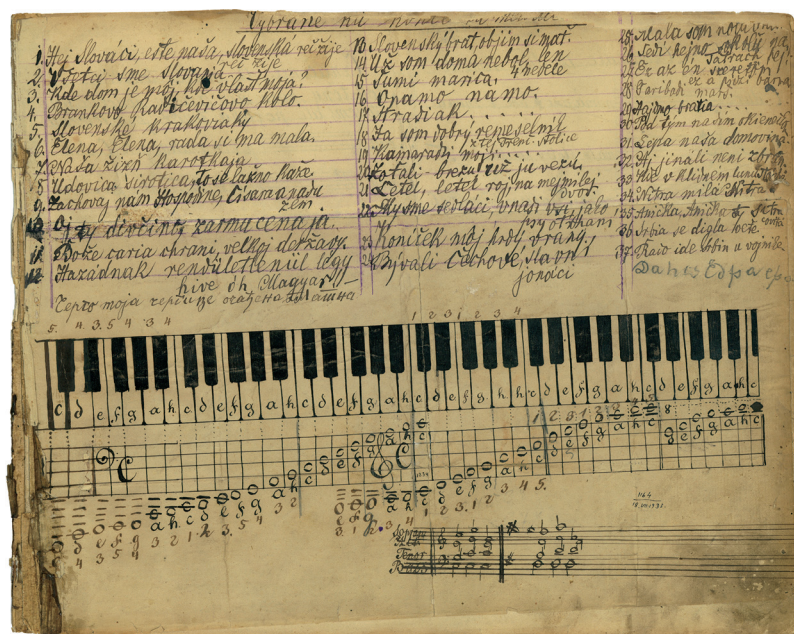
Pramene

- LOMEN, Ján: *Zbierka dolnozemských ľudových piesní*. (rukopis, SNK-LA, ZHJ, sign. B V/45). Zbierka Jána Branislava Mičátka (rukopis, SNK-LA, ZHJ, sign. B VI/64).

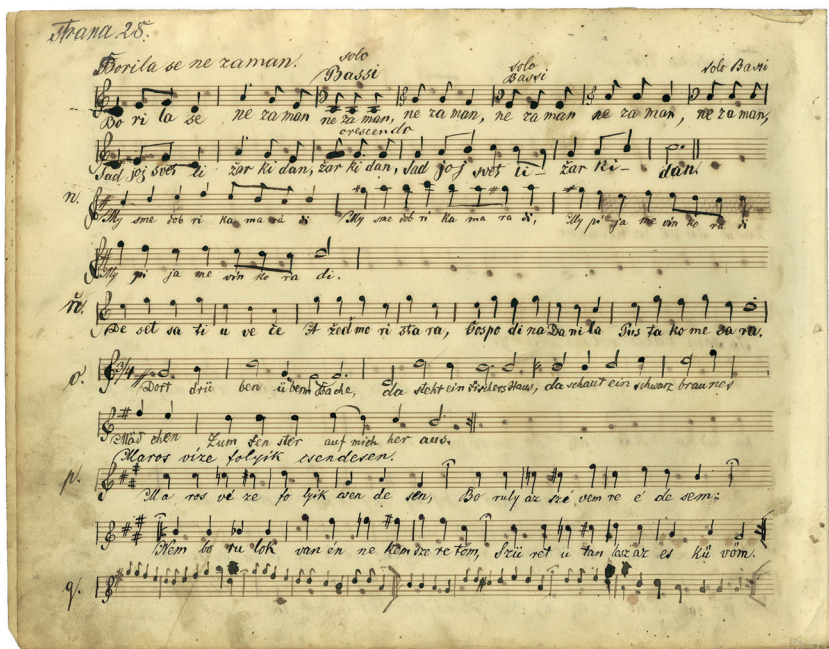
PRÍLOHA

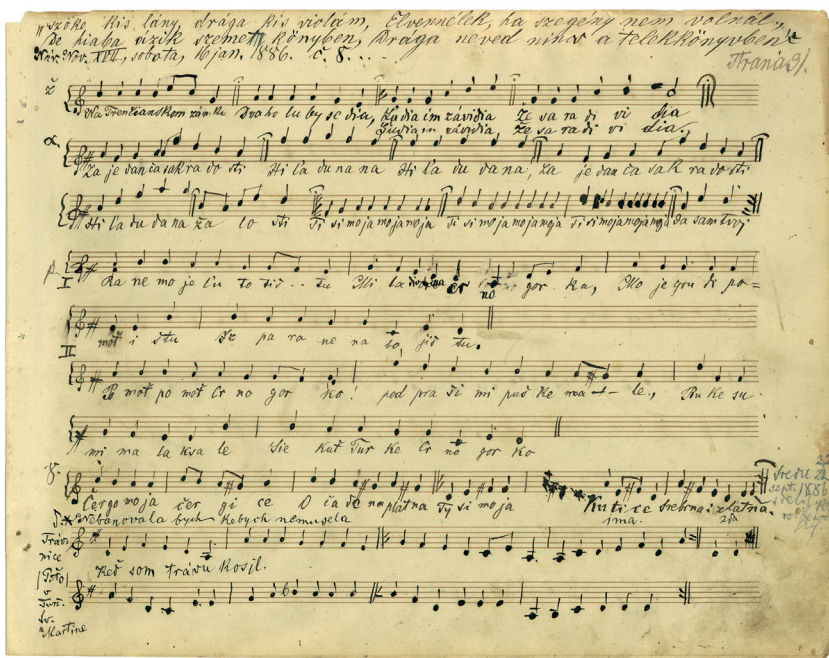
Obr. 1: Zbierka J. B. Mičátka, predná strana obalu (SNK-LA, ZHJ, sign. B VI/64)

Obr. 2: Zbierka J. B. Mičátka, zoznam piesňových incipitov z úvodu zbierky

Obr. 3: Zbierka J. B. Mičátka, ukážka zápisu srbských/chorvátskych, slovenských, nemeckých a maďarských piesní, s. 28

Obr. 4: Zbierka J. B. Mičátka, zápis slovenských a srbských/chorvátskych piesní, s. 33

Summary

A MULTILINGUAL SONG REPERTOIRE IN THE MUSIC COLLECTION OF JÁN MIČÁTEK FROM VOJVODINA

This study addresses the historical sources of the traditional song culture of Slovaks in Vojvodina, a topic that has not yet been subjected to systematic research. This neglect may stem from the long-standing research focus on documenting living manifestations of musical tradition. The paper presents the results of archival research conducted in various institutions in Vojvodina and Slovakia, with the aim of identifying and analysing preserved musical-textual sources of the Slovaks of Vojvodina. The findings demonstrate that such sources are relatively scarce. Among the most significant are the collection of Ján Lomen from the 1950s and 1960s, and the still only partially known collection of Ján Branislav Mičátek from the latter half of the nineteenth century, housed in the Literary Archive of the Slovak National Library in Martin. Mičátek's handwritten song material forms the central focus of this study.

The repertoire in his collection includes songs in Slovak, Serbian/Croatian, Czech, Russian, Rusyn, Hungarian, and German. The study presents essential information about the source, describes its contents, and provides a more detailed identification of the Slovak and Serbian/Croatian song repertoire, contextualising it both historically and geographically.

The significance of Mičátek's collection lies not only in the documentary value of the songs themselves but also in their broader cultural and historical context, which reveals the formation of the national and cultural identity of Slovaks in Vojvodina in the nineteenth century. The songs contained within the source bear witness to the lively interaction between the traditional repertoire and the cultural and social influences of the period. The collection further demonstrates that the Slovak community in Vojvodina preserved the cultural heritage of their former homeland also through various types of song collections (important printed editions and social songbooks of the nineteenth century). The repertoire of Mičátek's collection reflects the multi-ethnic character of Vojvodina, where members of several ethnic groups lived in close proximity. From an ethnomusicological perspective, it provides valuable material for understanding the development of traditional Slovak song culture in an environment shared with other ethnic communities. As the oldest known musical-textual source of Slovak folk songs from Vojvodina, it fundamentally enriches our knowledge of the evolution of the documentation of the traditional singing of Vojvodina Slovaks and opens new avenues for further music-historical and ethnomusicological inquiry.